

OB PIONIRSKIH IN MLADINSKIH ODSEKIH V NAŠIH DRUŠTVIH

laninska zveza Slovenije je na nekaterih svojih skupščinah poudarila pomen mladine za naše planinstvo, posebno pa je to storila na zadnji skupščini v Ljubljani. Nekatera društva so pri posebnem zanimanju za mladinsko vprašanje že prej kazala pot z intenzivnim in načrtnim delom v pionirskih odsekih. Čeprav je končno za vsako organizacijo, za vsak šport, za vso družbo vprašanje podmladka zmerom eno od tečajnih življenjskih vprašanj sploh, je vendarle prav, da ob kratkem ponovimo, zakaj je ravno planinstvo z vso svojo dejavnostjo za vzgojo, omiko in oliko naše mladine tako potrebno in koristno. Doživeli smo že tudi nekaj razočaranj ravno pri vraščanju mladine v naše novo socialistično planinstvo, razočarana pa je bila tudi mladina. Doživeli smo polemike, ki so imele svoje zdravo jedro in so prinesle tudi nekaj razjasnitve, vendar je za naše planinsko življenje zadnjih let značilen strah pred ideologijo planinstva: izogibali smo se in se še izogibljemo soočenju z miselno podstavo našega početja, čeprav se dobro zavedamo vprašanj, ki smo nanje dolžni odgovarjati, vsaka doba po svoje, tudi če gre za staro stvar, za dedino, ki smo jo prejeli iz rok naših očetov. Posebno velja to tedaj, kadar gre za mladino. Zanj je značilen njen »zakaj«, njeno prodiranje v smiselno stvar na svetu, naša naloga pa je, da ji dajemo svoj dobro utemeljeni, prepričevalni »zato«. Če ji ga ne damo, bo iskala resnico morda prav tam, kjer si mi najmanj želimo.

☆

Moderna kapitalistična doba je rodila planinstvo ali, kakor se po navadi po Alpah to imenuje, alpinizem. Nastal je iz žeje po spoznanju in odkrivanju sveta, po iskanju novih ekonomskih in prometnih možnosti, ki jih je terjal novi proizvodjalni način. Alpinizem se je razvil predvsem v tistih deželah, kjer je meščanstvo do kraja razvilo svojo družbeno vlogo in vse značilne ekonomske pojave, ki so se z zgostitvijo industrijske proizvodnje osredotočili po velemestih širom po Evropi. Angleži, Francozi, Nemci, Italijani vodijo, razvijajo in oblikujejo alpinizem. V Evropi so še drugi narodi v goratih deželah, a o alpinizmu pri njih ni bilo ne duha ne sluha, ko je drugod že v visokem razvoju. Alpinizem pri teh narodih kaže iste zamudniške poteze kakor njihovo gospodarstvo, kultura in politika. Kako je ta šport odvisen od tehničnega razvoja družbe, se jasno vidi iz alpinizma na Balkanu in v Rusiji. Če se danes tu razvija, kaže tudi precej drugačen značaj kot pri nas in drugod. Jasno je torej, da alpinizma ne moremo presojati izven družbenega okvira in dalje, da moramo pri ocenjevanju pomena in družbene vrednosti alpinizma gledati tudi na njegovo zgodovinsko, razvojno vsebino. Ta krije v sebi mogočne vzgojne, politične, domoljubne vrednote. Ta tudi priča,

da alpinizem ni nekaka osvoboditev od življenjske problematike, marveč se vključuje v življenje človeške družbe, torej tudi socialistične družbe.

Da je temu res tako, potrjujejo vodilne alpinistične revije po svetu, ki poudarjajo politični in socialni pomen alpinizma. V njem kot celoti, v alpinističnih storitvah, v organizaciji domov, društev, reševalne službe in inozemskih ekspedicij v visoke še neodkrite gore vidijo pomemben izraz nacionalnosti in nacionalnega duha. Lahko govorimo o modernem conquistadorstvu, ki ga razvijajo v medsebojni tekmi Amerikanci, Angleži, Rusi, Francozi, Italijani, Nemci, Avstrijci in Švicarji. Posebno se to čuti pri tistih narodih, ki so v zadnji vojni doživeli poraz (Nemčija, Italija) ali pa utrpeli na ugledu in mednarodnem položaju (Francija). Značilen je izreden kvantitativen razmah alpinizma v zapadnih deželah in v SZ. Spremlja ga na zapadu prav tako značilni napor, dati alpinizmu primerno ideologijo, sodobno miselno vsebino. Pri tem zahajajo v najbolj omotičen mysticism s trditvijo, da je alpinizem »bogostvariteljsko« spoznanje, saj družbi v sebi istočasno spoznanje in ustvarjanje (»naredil sem smer«; zanimivo je, da je verbalizem te vrste najbolj číslan v Italiji). Drugim je alpinizem poslednje sredstvo, s katerim se dokoplješ — do svobode. To je značilno za miselnost zapadne Evrope, ki bi po zlomu fašizma spet rada zaživela v »čistih« svobodnjaških idejah, čeprav dvestoletna praksa kaže, da je svoboda buržoazne akcije tista veriga, pod težo katere se sklanjajo. Tudi v gorah ji ni mogoče uiti, razen če se ne vdaš sladkemu strupu samoprevare. Nemci in Avstrijci nihajo med mysticismom in modernim alpinističnim viharništvom, Amerikanci pa paberkujejo tu in tam, zraven pa se množe vrste njihovih alpinistov. Skratka: najpomembnejši šport 19. stoletja, najbogatejši po svoji vsebini, v 20. stoletju še dolgo ni v upadanju, marveč raste v nov zagon na zapadu, vzhodu in pri nas. Že zaradi tega je alpinizem športna panoga, ki jo mora socialistična Jugoslavija intenzivno gojiti, usmerjati njen razvoj, ji dati primerno silo z določeno družbeno nalogo. Če bi tega ne naredila, bi na tem področju odstopila z mednarodne arene ter zavrgla dragocene vrednote, ki jih alpinizem predstavlja na zunaj in na znotraj. S spremembo proizvodjalnih odnosov so bili pri nas udarjeni temelji za revolucijo na vseh družbenih področjih. Revolucija ne more biti polovičarska. Ni mogoče, da bi delovno ljudstvo postalo lastnik proizvodjalnih sredstev, kulturnih in fizikalnih dobrin pa ne bi bilo deležno. Prav zato je po vojni z vso silo stopilo pred nas tudi vprašanje resnične demokratizacije duhovne in telesne kulture. Športni delavci, ki so čutili, kako je vsa naša telesno vzgojna in športna tradicija po prevejanjih potih služila buržoaziji, ki ji je bilo družbeno krmilo v krvavem boju izbito iz rok, so se vrgli na iskanje novih organizacijskih in tehničnih oblik, v katerih naj se prerajeni in osvobojeni šport razvija. Prav tako in še posebej se je to videlo v planinstvu, ki je v dobi med obema vojnama izredno jasno preizkušal brezizhodnost buržoazne družbe,

na drugi strani pa njeno profitarstvo, njen pohlep po lasti in oblasti. Demokratizacija planinstva - alpinizma pri nas je bila torej nujna. V čem sestoji? V tem, da se delovno ljudstvo dejansko okorišča s tistim, kar s svojim delom zbira in ustvarja, da torej vsak šport in tudi alpinizem pomaga utrjevati oblast delovnega ljudstva, da povečuje gospodarsko in politično moč socialistične države, da povečuje njen ugled na zunaj in znotraj. Tako je alpinizem prevzel športne, nacionalno obrambne in politično ideološke cilje naših športnih organizacij. Če jih je prevzel, se ne more in ne sme razvijati samohotno, anarhično. Če je torej zaradi novih razmer izredno zrastle število planincev in plezalcev, nas to ne sme skrbeti. Saj smo to vendar hoteli. Ne bomo skušali zavreti razvoja v množičnost, kakor to delajo v Švici ali Angliji, marveč bomo videli problem predvsem v vzgoji mladih množic, ki so privrele v planinsko organizacijo.

V čem pa je vzgojna kapaciteta planinstva?

Gotovo najprej v njegovi športni vsebini. To je šport, ki terja bolj kot vsak drug velikih fizičnih in moralnih sposobnosti, ki so bile in so še potrebne človeku v trdem boju z naravo. Vztrajnost, iznajdljivost, požrtvovalnost, pogum in tovarištvo so lastnosti, brez katerih si dobrega alpinista ne moremo misliti. Odveč je prepričani, ali je alpinistika šport ali ne. Seveda je, toda težji kot ostali, ker terja od človeka večjih izkušenj, stanovitnejšo vajo, večjo izobrazbo: orientacijo, potrebne pojme o geografiji, geologiji, meteorologiji in orografiji, razgled v favni in flori. Že sam športni element kaže najožjo zvezo alpinizma s kulturo. Zato ga nekateri štejejo za zgolj kulturni pojav. Zadnja leta se sicer pojavljajo alpinistični »tehnokrati«, ki bi radi odpihali iz njega vso kulturno vsebino ter ostali zgolj »preprosti rokodelci«. Težko, če se jim bo to posrečilo.

Etično kulturna vsebina alpinizma se kaže vseskozi v njegovem razvoju, v njegovih naprednih sestavinah od prvih začetkov do zadnjih časov. Nekateri prav zato odrekajo alpinizmu vsako vrednost, češ da je to bil in bo šport za čudake, ki se igrajo z življenjem, ker se jim je priskutilo; da je to organizirano sadistično izživljanje schoppenhauerjancev 19. stol., ki jim je pesimistični pogled na svet višek človeških misli. Jasno je, da z resnim alpinizmom življenjski in filozofski pesimizem nima nobene nujne zveze. Če se človek loti nevarnega podjetja, še ni kandidat za samomor, marveč mora v njem prekipovati volja po zmagi, volja po življenju, po polnem doživetju lastne fizične in moralne moči v prvobitni borbi s silami gorske narave v vsakem letnem času, v takem ali drugačnem vremenu. Zavestno iskanje nevarnosti, krčenje novih potov, premagovanje stoterih težav, ki si jih alpinist zavestno naloži, v vsem tem je dragocen vir etičnih dobrin alpinizma, ki se ravno v socialistični družbi ujemajo z vladajočo moralo delavskega razreda. Ta morala sloni na spoznanju življenjskih zakonitosti in si prav zaradi nje zavestno nalagamo težko in odgovorno nalogo vodnikov

v boljše čase. Pot do te skriva v sebi tisoč skrivnosti. Prav tako je alpinistu cilj jasen, a pot do njega? To spoznava in premaguje alpinist na vsak korak. Vse je posvečeno zmagi, uspehu, ne individualnemu, marveč uspehu naveze, odseka, kolektiva, v širšem smislu naroda. Pri tem ni publike, ni navijačev. Publika je pravzaprav ves naš narod, ki je poldrugo stoletje bojeval trd boj za vsako ped zemlje s tujcem, je narod, ki je moral osvobodilni boj izbojevati v najlepšem predelu svoje zemlje, v gorah. Na tej točki se etična in kulturna vsebina našega alpinizma shajata in se ne moreta več raziti. V tem ni nič šovinizma, nič vračanja po načelu »šilo za ognjilo«. To je tista pozitivna stran našega alpinizma, ki v svojem zgodovinskem razvoju odtehta vse prikazni dekadence, brezidejnosti in brezciljnosti, ki so bile v buržoazni družbi nujne. Danes ni več razlogov za splošno izgubljenost, razklanost in zavrženost. Življenjski in filozofski optimizem alpinizma raste iz ideologije socialistične družbe. Komu naj se bolje prilega ta optimistična ideologija kot ravno alpinizmu? Tu je preizkusni kamen naših alpinističnih odsekov, tu je svetilnik, kažipot našim mladinskim in pionirskim odsekom. Nobenega razloga ni, da bi odseki združevali ljudi, ki bi bil njihov svet načet z dekadentnim pesimističnim svetovnim nazorom. Ti bi bili samo prevodniki v zmedeno ideologijo buržoazne družbe. Moralna teorija socialistične družbe izključuje vsako obliko športnega larpurlartizma, vsakršno obliko apolitičnosti in brezidejnosti (»alpinizmu ni treba nobene ideje, on sam sebi zadostuje, je sam sebi svetovni nazor«). Ista teorija onemogoča pretirano poudarjanje osebnosti, ker poudarja uspeh kolektiva, ožjega in širšega, hkrati pa čišla delo in prizadevanje posameznika. Onemogoča lokalni patriotizem, pretirano zaverovanost v tradicijo in nacistični šovinizem, hkrati pa varuje dragocenost pozitivnih stvaritev naše preteklosti, na kateri se grade današnji uspehi. Potemtakem se alpinizem tudi danes dotika etike vladajoče družbe, kakor se je dotikal tudi etike meščanske družbe v dobi zmagovitega pohoda meščanskih revolucij, dalje z etiko ničejanstva in nacizma, še posebno pa je prodrla vanj etika malomeščanstva, ki je hotela ostajati nekje na sredi, pa se je izkazalo, da je bila tu v najklavrnejšem položaju. Po svoji športno-tehnični naravi, po svoji etično kulturni vsebini ima alpinizem vse pogoje, da podpira moralno teorijo socializma in se tako uvršča med borce za njegov etični in družbeni ideal.

Politična vsebina alpinizma je bila že zgoraj poudarjena. Njen pomen je v afirmaciji našega naroda pred svetom. Nemški plezalci so zavestno poudarjali nacionalni pomen svojega alpinističnega delovanja v naših Alpah. Znano je, kako so ravnali z dr. Frischaufom, ki je zavzemal pravično stališče do naših gora in do našega naroda. Ko pa so naši ljudje dosegli Nemce, so njihove naveze izginile iz naših sten. Tu so pred nami še veliki nedoseženi cilji. Naša mladina se še ni uveljavila na terenu, kjer si alpinizem pridobiva svetovno ime. Nismo še preplezali klasičnih in najnovejših smeri v Dolomitih, v Centralnih Alpah itd. Toda s ponovitvami najtežjih smeri in z

novimi vzponi pri nas smo dosegli tisto stopnjo, ki nam odpira pot naprej. Dolžnost PSJ je, da to razume zdaj, ne šele čez nekaj let. Sicer bomo mencali na mestu in po nepotrebnem ustvarjali pogoje za zgolj »športni«, to je najbolj prazni alpinizem.

Odveč je govoriti o narodnoobrambnem pomenu alpinizma, odveč pa bi bilo na ljubo raznim idealistom o njem molčati. Treba je le pogledati po svetu.

Če bi povzeli vse, kar smo navedli, bi lahko rekli, da je skupni imenovalac športno-tehnične, etično-kulturne, politične in narodno-obrambne vsebine alpinizma socialistični patriotizem. Ljubezen do naše zemlje, do naše zgodovine, do naše sedanje borbe za zgraditev socializma, to so tiste velike vrednote, ki jim je podrejeno tudi naše alpinistično delovanje, naše planinstvo. S tem, da dela za ta vzvišeni ideal, se alpinizem uvršča v bojno vrsto naprednega človeštva, ki si dobro in srečno življenje predstavlja le v bratškem in enakopravnem sožitju vseh narodov na svetu, docela v smislu družbenih ciljev naše države pa tudi v smislu mnogih klasičnih ideologov alpinizma po svetu.

Nimam namena izčrpati tega vprašanja in dobro vem, da tega tudi ne zmorem. Prepuščam to debatam po naših AO in PD, rad pa bi pripomnil to, da je ravno v tem športu kompas dvakrat potreben, t. j. tehnični in moralni. Moralni sestoji iz neke moralne teorije, ki ga alpinistika sama po sebi nima in ne more imeti (cf. dr. Jug), čeprav se ideologi posebno v inozemstvu trudijo, da bi planinstvu to vzdeli. Priznati moramo tudi, da smo se starejši vse premalo trudili, da bi dali jasne napotke, trdno moralno teorijo alpinizma, še bolj pa, da bi te napotke in teorijo z učinkovitimi prijemi presajali v duše mladih alpinistov. Pridiganja je hitro dovolj. V zanašanju na pravilnost naše družbene teorije, na dragocenost revolucionarnih pridobitev v planinski organizaciji in na moralno bogastvo, na vzgojno kapaciteto zgodovine naše revolucije smo mislili, da je mladina že s tem, da jo imamo, tudi vsa taka, kakor smo si jo želeli, pozabili pa smo, da nima naših izkušenj, ne družbenih, ne življenjskih in osebnih. Vzgojni proces smo prepustili liniji, ki so jo črtale konference in površni članki, premalo pa smo dali na praktično delo med mladino. Če imamo pri roki opravčila, to položaja prav nič ne spreminja. Računati moramo tudi s psihologijo vsakega rodu, ki hoče nekaj ustvariti. Od nas terja pamet, da zmerom mislimo, kako se življenje nikoli ne ustavi, od mladih pa, da se ni z njihovim delom šele začelo. Dajmo mladini visoke alpinistične cilje (ne samo športno tehnične!), pa bomo morebiti lažje vzgajali visoke moralne kvalitete in alpinistično kulturno zavest. Ne mencajmo na mestu, ampak odprimo pota naprej. Samo tako bo zamrl plevel klubaštva, nečimrnosti, kritikastrstva, nevoščljivosti in vseh podobnih »cvetk zla«, ki se bohotijo med tistimi, ki imajo v sebi sile za vse kaj višjega, lepšega, pomembnejšega.

PARTIZANI NA JESENICAH

(Ob ustanovitvi slovenskih brigad*)

tab XXXI. divizije se je odločil, da bo z vso divizijo izvršil močno akcijo na Jesenice. Odločil se je, da bo divizija razbila tovarno in onemogočila nadaljnje delo v njej. Obveščevalci so imeli zbran že ves material, načelnik štaba že izdelane nadrobne načrte. Toda na ponovnem pretresanju tega vprašanja se je divizija odločila za manjšo, a vendar drzno akcijo. Rušenje tovarne bi terjalo preveč žrtev. Jesenice so težko dostopne, še težji pa je umik. Strmo pobočje Mežakle ni preveč primerno za premik s težkim orožjem. Divizija pa bi ga skoro brezpogojno morala uporabiti, da bi lahko akcijo uspešno izvršila.

Sklenili smo, da izvrši Prešernova brigada mobilizacijo v delavskih taboriščih na Jesenicah tik ob vznožju Mežakle. S to akcijo bi bili osvobojeni tudi vsi ujetniki. Nemcem ni manjkalo delovne sile. Napolnili so taborišča z ljudmi iz vseh krajev Evrope. Jeseniška tovarna je postala skoro internacionalna. Vse si našel v taboriščih pod Mežaklo. Prignali so ujetnike iz Francije, Poljske in iz drugih okupiranih držav Evrope, pa tudi Slovencev je bilo precej v taborišču. Posebno so se jim zamerili Primorci. Že Italijani so jih vključevali v vsemogoče delovne bataljone, ker so jih šteli za nezanesljive. Sedaj so se pa še oni znesli nad njimi, kot da bi bili prav oni krivi, da je kapitulirala »slavna« italijanska armada in tako zmešala za nekaj časa nemške račune.

Nemci so okoli tovarne postavili močne straže. Werkschutzi so z velikimi, zdresiranimi psi pazili, da ne bi kdo pobegnil. Tudi za taborišče so Nemci dobro poskrbeli. Visoka žična ograja je vzbujała pravo grozo. Željno so se ujetniki ozirali proti Karavankam ali proti Mežakli, kadar je bilo tam slišati pokanje pušk. Dobro so vedeli, da gozdovi skrivajo to, kar si oni najbolj želijo. V gozdovih so videli svobodo.

In končno se jim je nasmehnila sreča...

16. julija leta 1944 je dobila Prešernova brigada nalogo, da krene proti Gorenjski. 19. julija je preko Pokljuke in doline Radovne prispela na Mežaklo. Štab brigade je izdelal načrt za eno najdrznejših akcij na Gorenjskem. Odločil se je, da bo tega dne in preko noči izvršila brigada mobilizacijo v ujetniškem taborišču na Jesenicah. V tem času je živelo v taborišču približno 400 ujetnikov. Nihče od njih še slutil ni, kaj se pripravlja.

* Ker smo članek sprejeli v drugi polovici septembra, ga priobčamo šele v tej številki. Op. uredn.

Določene so bile zasede na večjih prehodih Mežakle, v Radovni pa so bile postavljene zaščitne patrole, ki naj bi zavarovale prehod na Pokljuko in nazaj, obenem pa bi zaščitile brigadi hrbet, ko bi delovala na Jesenicah. V tem času na Jesenicah ni bilo ravno malo vojske, policije, žandarmerije in še Werkschutzev. Zato je bilo treba previdnosti. Poleg tega je bilo na Jesenicah še 36 protiavijskih baterij vseh vrst kalibrov. Vse to je bilo pripravljeno, da udari po onem, ki bi se drznil napasti Jesenice. Pred protiavijskimi baterijami še kurirji pod Stolom niso bili varni na prehodu po čistini nad Matičkovim Rovtom. Dostikrat jim je komaj uspelo uiti ostrim strelom, ki so jim sikali mimo glav. Tudi ponoči niso bili varni. Kolikokrat jih je nenadoma obsijal močan reflektor in v takih primerih se je bilo treba ali potuhiniti ali pa čim hitreje skočiti čez čistino!

Tudi brigada je danes stala pred istim problemom. Le malo prehodov je iz Mežakle, ki bi bili vso pot nevidni očem iz doline. Pot je bila v nočnem času še težja, poleg tega pa je ves dan lil dež, ki ni nehal niti zvečer. Dolga pot in dež sta borce pošteno utrudila.

Da bi akcija čimbolj uspela, so bili poverjeni z nalogami tudi aktivisti in politični delavci jeseniškega okrožja. Tudi na tovarišice niso pozabili. Same so se želele udeležiti te akcije. Niso hotele zaostajati in prav danes so hotele pokazati, da tudi one nekaj zmorejo.

Vsa brigada, razen zased v Radovni, je bila že pripravljena nad Jesenicami. Nekaj patrol je ostalo za zaščito tudi na Mežakli. Ura je šla že na enajsto in skoro pohiteti je bilo treba z zadnjimi povelji, da bi se akcija natančno ob določeni uri pričela. Začetek je bil določen na enajsto uro. Štab brigade je vedel, da borcem lahko zaupa, zato se ni bal, da bi se akcija zakasnila. Tudi grupa, ki je prišla preko Poljan, je bila že skoro na mestu. Isto pot je imela določeno tudi za povratek. Za njo je bila nevarna le železnica, po kateri je skoro vsako uro enkrat pribrzela derezina, dobro obložena s peskom in železom. Borcem, ki si to noč niso želeli srečanja z njo, je bila le nevarna. Utegnila bi pokvariti potek akcije.

Močne patrole so že odšle na določena mesta. Skupine pa, ki so bile določene za taborišče, so se z obeh strani previdno bližale. En sam strel bi lahko pokvaril vse.

Povelje za pričetek je udarilo. Stražarji so presenečeni obstali, niti puške niso imeli časa vzeti v roke, ko so bili že razoroženi. V nekaj sekundah so bili zasedeni vsi izhodi in pričela se je mobilizacija. Francozi so bili kaj hitro pripravljeni za odhod. Le kovček jim je postajal premajhen. Vse preveč so hoteli vzeti s seboj. Čim bolj so jim posamezni partizani dopovedovali na svoj način, da jim bo hodilo to še odveč, manj so razumeli in prvi so se že odpravili

s polnimi kovčki skozi vrata taborišča. Tudi Primorci so se vsi srečni pripravljali za odhod.

Ura je bila že skoro pol ene.

Nenadoma je zaropotalo iz železniškega mostu pod Mežaklo. Nemška patrola je skoro neopazno prišla iz dobravske strani. Zaseda na mostu je udarila po njej.

Pričel se je peklenski ples. Še vedno je bilo skoro polovico mobilizirancev v taborišču.

Skupina, ki je odšla že pred pol ure proti Poljanam, je bila dosti na boljšem; njena oborožitev je dopuščala presenečenja. Vsem se je čudno zdelo, kje je skupino srečala patrola in kako da ni prišlo do spopada.

Vsa sreča je bila za skupino to, da je ni mogla doseči protiavi-onska baterija, ker je bil nasip, po katerem je tekla železnica, res zelo primerno zavetje za umik iz nevarnega območja. Štab brigade in aktivisti so pravilno ocenili situacijo, ko so sklepali, da Nemci ne bodo nasipa obstreljavali. Ta stran je ostala še vnaprej mirna. Skupina je prišla lepo in mirno na Poljane.

Toda za skupino, ki je še ostala v taborišču, se je začel pravi pekel. Streljanje, ki se je začelo iz vseh strani proti Mežakli, ni ponehalo do pol šestih zjutraj. Štab brigade in manjša skupina, ki je hotela priti čimprej na vrh, je imela namen priti po isti poti nazaj, kot je prišla, ostali večji del z mobiliziranci pa je imel namen priti dalje proti Hrušici, kjer naj bi zavil v hrib proti vrhu Mežakle.

Protiavijske baterije so pričele svojo pesem in strigle po pobočju Mežakle po dolgem in počez. Skoro ni bilo več mesta, kjer bi bili varni pred izstrelki. Hitro se je bilo treba odločiti. In prišlo je povelje za takojšen umik v dolinico v pobočju Mežakle.

Da bi bilo vse skupaj še bolj prijazno, je lil še dež ves čas kot za stavo; grmelo je in treskalo, kot bi se vsi peklenščki spravili nad brigado. Borci so bili premočeni do kože, pa tudi z mobiliziranci ni bilo dosti bolje. Borci, navajeni takega življenja, tudi to pot niso klonili.

Ura je šla že na tri, toda ropotalo je še vedno; kazalec se je pomaknil že na štiri in na pet, pokanje in streljanje pa še ni prenehalo. Toda za Karavankami se je pričelo že rahlo svetlikati in treba se je bilo odločiti. Za vsako ceno se je bilo treba prebiti na vrh. Le preveliko veselje bi bilo za Nemce, če bi zajeli tako veliko skupino partizanov in mobilizirancev. Takoj se je bilo treba pomakniti še višje proti Hrušici, da bi bili čim manj dosegljivi protiavijskim topičem iz Jesenic.

Začeli smo se umikati. Dolga kolona se je pomaknila proti jarku, ki se je vlekel skoro do vrha Mežakle, saj je njegov rob kolono dobro ščitil. Na pet metrov vsaksebi so se pomikali proti vrhu Mežakle.

Kaj se je med tem časom zgodilo na vrhu? Tudi Bled in Bohinjska Bela sta morala med tem časom že nekaj ukreniti. Na Mežaklo drži prav lepa cesta, po kateri se da imenitno voziti z avtomobilom pa tudi z lažjimi tanki.

Približno polovico jih je bilo že na vrhu, ko je nenadoma zagrmelo pod njimi. Krogle so udarjale mimo glav. Nemci so pritisnili za kolono in zaščitnica je imela dovolj dela, da se jih je ubranila. Zmučeni mobiliziranci, ki so se komaj še premikali, so v hipu dobili novih moči. Pognali so se proti vrhu. Zavedali so se, da gre za življenje. Borci, razdeljeni med mobiliziranci, so jih bodrili. Tudi aktivistke so se danes posebno dobro izkazale.

Patrola, ki jo je štab bataljona odločil, da gre proti električnim drogovom je že po nekaj minutah padla v zasedo. To je bilo tudi znamenje, da so Nemci do tega časa že prišli na vrh. Kot se je pozneje izkazalo, so prišli ob električnih drogovih skoro vzporedno s štabom brigade, ki se je le malo stran pomikala proti vrhu. Drug za drugega niso vedeli. Toda Nemci so jih prehiteli in počakali skupino, v kateri je bil tudi štab brigade, v zasedi. Le z veliko težavo jim je uspelo priti na vrh. Žal so pri tem štirje obležali. Nemci so med tem že prodirali proti robu, kjer je pravkar prihajala na vrh druga večja skupina. Vendar jim je uspelo izsiliti prehod na vrh.

Nemci so prodrli tudi z gorjanske strani na Mežaklo in hoteli na vsak način zajeti vso brigado. Ni se jim posrečilo. Le nekaj mobilizirancev so ujeli, pa še od teh jih je nekaj pobegnilo, tako da je brigadi uspelo preko Mežakle, Radovne in Pokljuke prepeljati skoro vse mobilizirance. Po treh dneh se je brigada za kratek čas ustavila še na Jelovici.

Nemci so besneli, da se jim je kaj takega zgodilo na Jesenicah, kjer je toliko vojske, žandarmerije in še Werkschutzev. Pride ti cela brigada in ti odpelje vse ujetnike! Klavrna poročila v »Karavanken Bote« so pričala, kako nemočni so Nemci, kjer imajo opravka z malo večjo partizansko edinico.

Prešernova brigada pa je zopet enkrat pokazala, da je na Gorenjskem ona gospodar in da je ni sile, ki bi ji preprečila izvršiti nameravano akcijo.

SEVERNA STENA FRDAMANIH POLIC

a mizi pred menoj leži skica plezalne smeri. Z grušča na levi strani je začrtana, rahlo nagnjena proti desni na visoki vrh. Pripisani so nazivi raznih oblik pečevja: kamin — grapa — odlom — poč. Teh nekaj potez, teh nekaj črt skriva v sebi 10 ur velikega doživljanja, borbe, kakor jo da le težka smer, in silne, globoke radosti vzpenjanja po samotni, strmi steni.

Ko sem v lanskem letniku Pl. Vestnika čital Zupančičev članek o prvi ponovitvi te težke plezarije, se me je lotila želja, da bi opisal drugo ponovitev, ki sva jo l. 1949 izvršila z Dušanom Prevorškom. Ta je imel tistikrat za seboj že lepo število težkih plezalnih tur. Bil je v odlični formi in tudi sicer je treniral mnogo lahke atletike. Bil je gibčen, prožen in zadosti močan. Čeprav sem prejšnja leta podcenjeval primerno pripravo za strmo alpinistiko in se zanašal le na duha, ki daje telesu neslutnih moči in zagona, sem se tokrat vendar zavedal, kako važno je, da je vsaj eden od naju pri moči. Pa tudi sebe nisem podcenjeval. Bil sem sicer precej starejši od Dušana, a stalna hoja po gorah mi je ohranila dosti spretnosti, tako da se nisem posebno bal preskušnje, ki naju je čakala.

Pot pod Srce pozna vsak plezalec. Ko sva zgodaj zjutraj stopala po njej, so mi prihajala v misel minula leta, ko sem tolikokrat hodil po tem strmem gozdu. Ne bi rekel, da sem občutil kako posebno razliko v telesnem počutju. Toda življenje, ki je teklo preko nas, nas je ogrevalo s svojimi žarki kakor sonce dozorevajoče polje. Kar žanjemo v sebi, žanjemo iz življenja, iz tegob še mnogo bolj kakor iz radosti. In hoja po gorah postaja vedno lepša, ker nosim v sebi vedno več umevanja zanje. Srce, ki želi vedno v višave, se mora mnogokrat odpovedati svojim željam. Toliko bolj pa ljubimo gorski svet in razumevati, čutiti začenjamo, zakaj je mož pri štiridesetih letih alpinist v najboljši dobi; in če si je ohranil telesno svežost, sposoben delati najlepše ture, ki največ povedó, največ dajo.

Pod Zeleno glavo sva prečila nasutine, deloma porasle z nizkimi listavci, više gori z borovjem. Strm grušč naju je privedel v kot pod steno, kjer se melišče zajé najvišje gori pod grapo med Špikom in Frdamanimi policami. Nekaj metrov niže je vstop, neizrazit in strm. Čez skoraj navpične stope prideš do viseče, ozke police, ki drži na desno. Ker si tesno nad gruščem in šele v začetku plezarije, ni nič posebno hudega. Vendar sva že tu našla v polico zabit rjav, zviti in upognjen klin.

Polička se na desnem koncu dvigne v travnat, navpičen žlebič, ki ima nekaj trdnih in gladkih skalnatih reber. Čeznje prideš na zasilno stojišče. Tu se pa že začne težka mesta. Prestopiti je namreč treba čez navpičen, kaminast žleb v njegovo desno steno, ki je rebra-

sta, z neznatnimi oprimki. Nekam široko se razkoračiš na zasilne stope. Pod teboj pada kamin navpično kakih 30 metrov globoko v dno. Potem pa zajahaš eno izmed reber in se prekobališ na drugega. Tako nekako sva prišla tu čez in priznati moram, da me je težava malo osupnila. Od spodaj, od koder zlahka pregledaš to mesto, še daleč ni videti tako težko.

Prešla sva oba hkrati na lažji svet, na široko gredo, ki drži do skalnate grape na desni. Raimund Schinko, eden od obeh prvih plezalcev v tej steni (drugi je bil Bischofsberger), je popisal smer, rekoč, da se giblje »v območju grape«. Treba pa je reči, da je to kaj nedoločno povedano. Grap je v steni več. Tista glavna, globoka, ki deli steno Frdamanih polic med dvema vrhovoma v dve polovici, je le zgoraj popolnoma jasno oblikovana. Niže doli se razbije v več manjših, sekundarnih, razen tega se ponekod izgubi v navpičnih stenah, tako da ji je težko slediti. Morda bi se dalo ob dežju dobro videti, kod tekó glavni hudourniki čez steno. No, plezalec se za tako preskušnjo lepo zahvali.

Ob tej skalnati grapi trde in žive kamenine sva plezala po levem robu navzgor. Nisva torej šla vanjo, ker je naravna smer ob njej. Spominjam se težkega mesta, navpične gladke pokline, ki jo moraš zmagati, preden prideš v peščen kot. Od tam sva plezala malo na desno po naloženih skladih strmo navzgor in po malo lažjem svetu, še vedno tik ob grapi, pod izrazit, rumen odlom pokvečene trapecaste oblike. Še od spodaj, od začetka grape, je videti tod pošastno in neprehodno. Ko si pa zgoraj, je lažje. Po ozki, sipasti polici sva šla desno pod odlomom in prišla pod poč, ki jo tvori trdna plošča s steno. Poč je strma in težka. Iz nje moraš desno v čisto odprto, težavno steno, kjer sva našla zabite kline, nato pa se prekobališ na trdno, ravno pečino zgornje grape, ki je v dnu, kamor prilezeš, lepo položna.

Vroče sonce je sijalo. Bila je deseta ura dopoldne. Te težke stene v Martuljku imajo — razen Široke peči — to lastnost, da je dopoldne zelo vroče v njih, popoldne pa neverjetno hladno. Tak je predvsem Špik, le malo boljše so Frdamane police, kjer popoldansko sonce bolj obseva izpostavljene pomole in raze.

Sedela sva na skalah in se oddihavala. Divje stene Siljice, Rušice in Rigljice so nama strmele z druge strani krnice nasproti. Z vrhov se je poganjal divji greben na jug in zahod. Senožeti v Karavankah so prijazno mežikale, vabeče, kakor zmeraj. Počitek v tišini stene!

Iz te druge grape se dviga desno navpičen, nekaj metrov visok prag. Za zdaj je tod edini možni prehod, dokler kak mlajši »kavelj« ne najde boljšega, drznejšega ali pa tudi morebiti lažjega. Pod vrhom praga sta zabita dva klina. Ker je spodaj dovolj široka grapa, pasti daleč ne moreš, čez je pa tudi precej težko priti. Dušan je stopil v zanko, potegnil sem ga kvišku, nato se je pognal čez rob. Mene je moral revež nerodno čez vleči, ker mi je vrv ravno pod robom, kjer je najtežje, skoraj snela očala, nakar sem seveda izpustil prijem in

hitro prijel za meni neobhodno pripravo. Dušan me je tu dobesečno držal na rokah. K sreči je stojišče malo više v žlebastem kotu odlično.

Nad pragom sva premišljala, kod dalje. Naravnost gori je bilo videti kaj vabljivo. Nekaki zeleni pragovi so obetali prijetna sedišča, glavna grapa se je nad njimi lomila v gladke stene, a zdelo se je, da jo sekajo police. Vendar je Dušan silil v desno in ker sem mu zaupal, sem pristal na to. Pozneje sva videla, da je imel prav. Pred plezanjem mu je namreč Krušic z Jesenic dal natančen opis smeri in Dušan ga je natanko preštudiral.

Do rdeče votline ni bilo težko, samo nevarno zaradi strmega in krušljivega pečevja, kjer se nisva mogla varovati, temveč prosto plezati. Iz votline je na desno čez strmo stopnjo zelo slična pleza kakor spodaj pod drugo grapo. Tudi tu je bilo zabitih nekaj klinov. Tako težkih, izpostavljenih mest je malo v smereh te težavnostne stopnje.

Prišla sva na lahek svet in se zavalila na borovje. Težki del stene je bil za nama, a ne najkrajši. Stena je namreč visoka približno toliko kakor Špikova. Če so Frdamane police za 200 m nižje, se pa tudi najmanj 200 metrov niže že začne težka, resna plezarija, pravzaprav že takoj pri vstopu. Ko sva plezala iz dna že dobri dve uri, sva bila komaj v višini Zelene glave, ki jo ves čas gledaš od strani. To menda dovolj pove.

Kjer sva počivala, se stena nekoliko položi. Po policah in strmem pečevju, ki se je izoblikovalo v ploščato steno, sva lezla levo navkreber proti črnemu, spodaj travnatemu žlebu. Konec tega je težka navpična poklina. Nad njo sva krenila levo na rušnato glavo in s tem dospela na desni (orografsko levi) breg glavne zgornje grape. Tod sva našla ostanek od ognja, ki so ga kurili Jeseničani pri svojem bivaku.

Ko sva nadaljevala svojo strmo pot, je začel Dušan tožiti, da sva zašla v smeri. Vendar sem upal, da bova srečno izplezala, saj kljub strašni krušljivosti ni bilo posebno težko. Nad grapo sva namreč prečila navzgor v nekak žleb pod gladkim, temnim prevesnim pasom, ki se vleče vprek čez steno, in tik pod tem našla lepo, dovolj široko, a izpostavljeno polico, kjer sva prečila pod desni konec izrazite, ogromne nagnjene plošče, ki se zlasti v popoldanskih urah pokaže v dolino kakor veličastna streha nad prepadi. V dvojnih, zavitih prevesah se stena pogreza pod njo v melišča.

Čez to streho plezanje ni preveč težko, je pa zelo izpostavljeno. Razčlenjenost skale je bolj pičla in vsak trenutek se je treba zanesti na čut ravnotežja na slabih oporah. Če bi bila naklonina te čudovite plošče večja, bi bil to pač skrajno težak problem. Gornji rob strehe, ki poteka ob višji steni nad njo, ne nudi nobenih varnih žlebov ali poklin. Treba je na krajni levi razič, ki ga tvori najvišji del strehe in kjer se v vrtočavi višini lahko usidra. Od tod gre smer prvih plezalcev nekam v desno, najbrž pa že prej, še pred koncem strehe, naravnost navzgor v pečevje, dasi nama to ni bilo čisto razumljivo. Pač pa sva uvidela, da je bolj »moderno«, v smislu direttissime. S

tem pa sta bila prva plezalca prikrajšana za prekrasno plezo po razu, ki se dviga kakor kak velikanski zmajev greben ob globoki grapi.

Z roba strehe sva prečila — podobno kakor spodaj iz jeseniškega bivaka — po rdečem skalovju pod prvi stolp, kjer se pravi raz šele prične. Namesto naravnost navzgor plezaš — vedno skrajno izpostavljeno in nikjer lahko — na naložene skale levo pod stolpom nad grapo.

Tu sva se počutila kakor v kakem orlovem gnezdu, kakor si ga pač v domišljiji predstavlja. To »orlovo gnezdo« je namreč kup skal, ki na nek čuden način vise nad grapo, je pa toliko prostoren, da sva zmetala s sebe vso opremo, si popravila srajci, ki sta zlezli visoko čez pas od večnega stegovanja z rokami, in se malo odpočila. S tega počivališča moraš ne ravno lahko v steno stolpa, ob previsnem žlebu desno in potem nadenj naravnost v škrbino. Ko sva prilezla do tu, sem žalostno ugotovil, da leži moje kladivo spodaj v »orlovem gnezdu«. Ponj nisem šel. Upala sva, da ne bo treba več zabijati klinov. Pa sva se zmotila. Po strmem razu navzgor gre smer v škrbino pod rumenim odlomljenim rogljem. Jeseničani so plezali naravnost čezenj. Čast jim! Videti je bil tako neprijazen, krušljiv in navpičen, da sva šla raje v levo nad prepad in na strani grape po navpičnem kaminu obplezala to rumeno nevarnost. Tudi v kaminu ni bilo lahko. Previsen vstop v kamin je Dušan odlično zmagal, žal pa sva pustila tu kake tri kline, v darilo zanamcem, ki bodo manj pozabljivi kakor jaz in bodo imeli dovolj kladivov v rezervi.

Pozneje sva izvedela, da so Jeseničani porabili v rumenem odlomu precej klinov. Nisva se zmotila, ko sva se mu izognila. Naravna in direktna smer pa drži seveda naravnost čezenj.

Iz škrbine za tem rumenim stolpom sva lezla, še vedno izpostavljeno, a vedno laže po razu, deloma ob njem in končno priplezala do skalovitega vrha.

Ura je bila okrog štirih popoldne. Lepo, zlato sonce, kakor ga pozna samo avgust, je sijalo na gore. Beli, kopasti oblaki so se grmadili ponekod nad vrhovi. Stena, težka in prevesna, povsod pa silno strma, je bila za nama. Daleč, daleč spodaj je bežala v senci krnica Pod Srcem, s prijaznimi melišči in žametnimi gozdovi. H kraju je šlo doživetje, ki je bilo enkratno v življenju.

Prehod z vrha na Špikovo pot sva precej časa iskala, ker sva šla po rušnatem pobočju prenizko. Treba je z vrha le nekoliko navzdol, nato levo čez travnat greben, ki strmo pada. Na drugi strani grebenčka sva šla čez lahko skrotje in travo po ovčjih in kozjih stezah na mel. Kakšen pa je sestop z levega — vzhodnega — vrha Frdamanih polic, nisva videla. Najbrž pripelje prav tja, kjer sva midva prišla na grušč. Bil sem prepričan, da drži na vrh Frdamanih polic izpod Špika markirana pot, pa je vsaj midva nisva našla.

V širokem loku sva obšla debeli grušč in stopila na Špikovo pot ravno tam, kjer nehajo macesni in zelenje. Nato sva se vdala v usodo in se zaprašila navzdol. Ta strma pot nama je bila navzdol grede kaj malo ljuba. Po vsej precej izdatni telovadbi v steni je

nekam odveč koracati po vroči, trdi in zelo strmi stezi navzdol. Zato sva jo pretekla, da je je bilo prej konec. V dnu sva se vrgla v Pišenco. Kaj kmalu sva bila ohlajena v ledeno mrzli vodi. V mraku sva bila v Jasni, kjer sva se še enkrat skopala, nato pa v Kranjsko goro, kjer sva se ločila. Dušan je šel spat v šotor k nekemu znancu, jaz pa peš v Gozd, kjer sem tačas stanoval.

Težavnostno stopnjo preplezane smeri je težko določiti. Zgornji del je brez dvoma lažji kakor smer Debelakove v Špiku, zato pa je spodnji v detajlih težji. Pokrajinsko je krasna zgornja polovica stene, posebno od strehe dalje. Oceniti bi se dala s peto težavnostno stopnjo, ki ponekod meji na šesto. Ni to stena, ki bi, kakor Travnikova, ali tudi zgornji del Špikove, v nepopustljivi napetosti in težavnosti terena zahtevala skrajni napor. Smer po njej pa je odlično izpeljana in zlasti z varianto Jeseničanov ena od najlepših težkih smeri v naših gorah.

Janez Dolenc:

ZADNJA POT NA BLEGOŠ

Planine sončne, ve moj raj,
jaz tudi ločim se sedaj!

S. Gregorčič

loveka vežejo na kraj, kjer se je rodil in preživel svojo mladost, nevidne, a močne vezi, katerih ni lahko pretrgati. In če je ta kraj gora, svet zase, prečudna bit z vedno spreminjajočim se obrazom: zdaj prijazno vabeča in smehljajoča se v soncu, zdaj pošastna v gromu in viharju, zdaj veličastno, resno odmaknjena, s prezirom in neko vzvišenostjo zroča na naše bedno pehanje — tedaj so vezi še čvrstejše, še pristrčnejše. Kako težko se gorjanec odtrga od grude, čeprav mu je dokaj skopa rednica in bi drugod lažje in bolje živel! V tujini postane žrtev hrepenenja, podnevi v mislih in ponoči v sanjah se vrača v domači svet.

Ko sem spoznal Gošarjevega Tinača, človeka, ki je svojih 80 let preživel kot lovec in drvar v Blegošu, in njegovo silno ljubezen, pravcato strast do te gore, sem bil prepričan, da bi Tinač, odtrgan od Blegoša, usahnil kakor dojenček, odtrgan od materinih prsi. Gora mu je bila res prava mati, hranila ga je in učila. Ni ga natrpala s kakšno papirnato filozofijo (Tinač ni znal niti brati niti pisati), a mu je na široko, odprla knjigo prirode, da iz nje vsrka najgloblja spoznanja.

Tršata postava, visoko čelo, oster, prodirljiv pogled, lep orlovski nos, kratka, osivela brada — to je bil prvi vtis. Prava njegova cena se je pa razodela šele v njegovi zdravi, na življenjskih izkušnjah njega in njegovih prednikov zgrajeni miselnosti in življenjski presoji. Posebno je privlačevala prijetna mehkost in možata trdost, ki se je smiselno prelivala v njegovem govoru. Nepozaben mi bo prelepi ton in jedrnata stava besed njegove pristne poljansčine.

Leta so mu naprtila nekaj naduhe in slabosti v nogah. Nekaj let že ni več zahajal v Blegoš. Ko pa si je osmi križ naložil na pleča, ga je prijelo, da bi šel še enkrat... zadnjič, po slovo... Zelo ga je razveselilo, ko sem se mu ponudil za spremljevalca. »Bo krajši čas in da boš imel kaj pisati v tiste tvoje ‚popirje!« Ko sedaj to pišem v tiste svoje papirje, je preteklo ravno pet let od te nepozabne poti. Preteklo pa je tudi dva meseca, ko je Gošarjev Tinač dokončal svojo pot in legel k pokoju v vznožju svojega Blegoša.

Tako sva v zgodnjem julijskem jutru lovila stopinje po strmi, slabo uhojeni stezi, ki drži od Tinačeve gостаške bajte do kolovozne poti proti Gorenji Žetini. Bledi soj za Mladim vrhom je le počasi trgal svet okrog naju iz mračnega objema noči. Redke, drobne zvezde so napovedovale stanovitno vreme. Tinač je s svojimi daljnovidnimi očmi hitro poiskal nekaj ozvezdij, ki si jih je zapomnil od svoje matere. Vselej sta poiskala ozvezdje Šmarnega križa. Pogled nanj pred spanjem menda prežene hude sanje... Tu je Tinačevo modrovanje pretrgala huda zasoplenost, le pridušeno in pretrgano godrnjanje nad slabo vidljivo strmo stezo in nad svojo nadušno nadlogo je še zmogel.

K sreči sva kmalu dosegla zložno pot, ki se vije skozi vas proti Kalu. Žetinci daleč naokrog slove po svoji skrbi za dobra pota. Tudi ta je bila posuta z debelim peskom, videti je bilo tudi, da po vsaki nevihti skrbno očistijo globoke krepake, da jim voda ne zanaša peska na travnike in njive. — Za hip sva postala, »da pride sapa za nama«, in prisluhnila. Prekipevajoče čičirikanje vsenaokrog je preglašalo bučanje slapa, ki se je više gori za temnim smrečjem spuščal čez Ransko peč.

Vas je bila še v globokem snu, niti najpridnejši petelini se še niso bili oglasili. Med uspavajoče, enakomerno naraščajoče in pojemajoče škrobotanje vode pri vaškem koritu se je pomešalo hrestenje peska pod najinimi nogami. Okna hiš so grozljivo zrla v jutranji somrak. Nekdaj polna cvetja nageljev in zimzelena, so sedaj zijala prazna, kakor da je v trnovi bridkosti vojske zamrl smisel za rože in lepoto. Navsezadnje sva pa le opazila lep, daleč doli padajoč nagelj iz okna neke kamrice. Torej le še ni zamrla ljubezen do rož!

Tinač mi je pričel razgrinjati pisano podobo vaškega življenja iz časov, ko je on fantoval. Kako živo je bilo nekdanj ob košnji na vasi! Koscev od blizu in daleč je kar mrgolelo. Po večerji so se zbrali sredi vasi, ubrano zapeli, da so prisluhnila in se vznemirila dekliška srca. Nato so se veselo vriskajoč razšli po vasi, tiho prislanjali lestve in še tiše, a vendar dovolj glasno trkljali na okna kamric... Tinač se je tako razživel ob spominih na vasovanje, da je začel brundati v svojo osivelo brado tisto:

Po cesti pa pride en jagerček mlad
in Katrci začel je tak antvrh dajat:
»Katrcu, vstani gor, prižgi mi luč,
da boš vid'la kak' svetla je noč!«

Končno je še pozabavljal, da takih glasov in pesmi danes mladi ne spravijo več skupaj, kaj še, da bi znali tako zavriskati, kakor se je vriskalo nekdanj: odjeknilo je v Gori, se odbilo od Mladega vrha, se zaletelo v Koprivnik in se čez dolgo, dolgo časa porazgubilo v blegoških gmajnah...

Romantika preteklosti!

Opoval sem mu, da je skoraj zmerom tako, da človek vidi preteklost v lepši luči, kakor je v resnici bila, zlasti pa še svoja mlada leta. Vendar nam ne kaže preveč gledati nazaj, da ne pademo naprej.

Na razpotju za vasjo sva zavila na levo, pot je naju peljala za dolgo, po vsem pogorju znano Mrkuševo njivo. Z voli so nekdanj mogli zorati le šest brazd na dan, tako dolga je bila. Odkar se je pa gruntarska baharija nekoliko unesla, je ne orjejo več scela. Razkosali so jo.

Pot je zložna, vendar sem brzdal svoje korake, da me je starec lahko dohajal in da se je mogel kljub nadušnosti pogovarjati. Govoril mi je o sebi. Pokazal je na Gošarjevo bajto, čepečo na Blegoševem vznožju. »Tam sem se rodil in komaj sem se zavedel, sem že moral pasti ovce in koze po Blegošu. Pasel sem rad. Šestnajst let star sem prvič ustrelil divjega zajca; še oče, kateremu sem tu in tam izmaknil pihalnik, ni dolgo vedel za mojo lovsko strast. Kasneje, ko sem dobil lovske pravice, sem neštetokrat križem kražem prehodil Blegoš. Večkrat sem prenočeval pod jelko na Malem Blegošu, ko sem čakal na petelina. Prenekatero majsko jutro sem jih kar po osem slišal klepati, večkrat sem po dva odstrelil, tudi brez privoljenja zakupnika. Drugi dan sem jih nesel v Železnike, kjer so jih plačevali po 3 ali 4 goldinarje, kar je bil takrat že lep denar. — Večino življenja sem drvaril po Blegošu in drugod, hodil sem tudi kot kosec in mlatič v dnino. Pozimi, posebno sedaj na stara leta, pletem koše, poberače, cajne, slamnice in sejalnice.«

Preko Kala je vel hladen vetrič od snežnikov, za katerimi je vstajal rožni svit. Ko sem natočil čutaro pri studencu, sva jo ubrala kar po vojaški cesti, da bi starec lažje zmogel vzpon. Cesta pripelje na Blegošovo Prvo ravan, od koder je vojaštvo bivše Jugoslavije napeljalo vzpenjačo na Blegošev vrh.

Ob bližajočem se razpadu predaprilske Jugoslavije si je bil Blegoš nadel strogo lice bojnega boga Marsa. Železobeton, strelski jarki, bodeča žica so oskrunili deviško krasoto gore. Ogromno cimenta in jekla so zabili v neštete bunkerje, posejane po vsem Blegoševem pobočju. Plešo mu je obrobljal cel venec globokih kavern. Gorska cesta je presekala strme črti, tovorni avtomobili so noč in dan dovažali gradbeni in vojni material na Kal in na Prvo ravan. Od slednje ga je prenašala na vrh vzpenjača, drugod po pobočju pa so ga raznašali ožuljeni in zgarani »magarci«, mule in vojaki. Hrumenje drobilcev kamenja in kletvice vojakov so skrunile slovesno tišino med stoletnimi drevesi velikani...

Proslula Rupnikova linija! Koliko znoja, žuljev in denarja, »ker tako je velel domovine ukaz«. In če človek pomisli, da je bilo do nadrobnosti vse izdano sovražniku, mu mora vzkipeti žolč. Tudi mojemu sopotniku je.

V zimah, s snegom bogatih, se spuščajo snežni plazovi, rujejo drevje, lomijo kamenje in vse vlečejo s seboj po »dolinah« navzdol. »Doline« pravijo zajedam v pobočju Blegoša, zaradi katerih je vzhodna stran iz daljave videti kakor raztegnjena harmonika. Tinač mi je po vrsti naštel zanimiva imena teh dolin, katerih mlajši ne znajo več imenovati in ločiti. Zato naj jih tu zapišemo in otmemo pozabi. Z vrha zroč vidimo na desno od Leskovškega Kala po vrsti: Plano, Ješprenčkovo, Jakobovo, Babjo, Drzano, Andrejačevo, Gošarjevo, Tepetličevo, Korenovo, Ožbirjevo, Jelovško, Hobatovo, Javorjevo dolino in kot zadnjo še Črno mlako.

Pod cesto stoji mogočna Debela peč, blizu nad cesto pa skromnejša Mala peč. S ceste naju je zapeljala stezica na vrh Debele peči, od koder je kar nekam vrtoglav razgled. V meglenem ginečem somraku globoko spodaj so se prebujale vasi.

Sestopila sva k cesti, ki se še nekaj časa vleče preko »dolin« in grebenov. Na Prvi ravni je ceste konec, odprl se je nama razgled na gozdnato leskovško stran. Bivšo mejo je ostro označevala široka gozdna poseka. V globini je ljubka Leskovača kakor kup igračk. Zavila sva desno in se začela vzpenjati po poseki, napravljeni zaradi vzpenjače. O tej pa skoraj ni bilo več sledu. Jeklene vrvi in drobnarijo so raznesli ljudje, težje dele je pa odpeljal okupator.

Zdaniilo se je docela, med drevesnimi orjaki so se kosali ptiči, kdo bo nama lepše zapel svoj jutranji pozdrav. Hodila sva počasi, a pleša se je nama vendar vztrajno bližala. Dosegla sva jo, jo večkrat cikcakasto prečkala in ko sva stopila na sam vrh, se je po naključju mlado sonce ravno tedaj motalo izza Grintovca. Za trenutek je žareči hlebec presekala konica Ojstrice, toda kmalu se je scelil, se s pomlajeno močjo dvignil, žarko poljubil plešo starega Blegoša in dvoje človeških bitij na njej: poslavljalajočega se starca in radovednega mladeniča. Po severovzhodnem pobočju je zažarel krvavi slap hudičel...

Uživala sva za čudā lep razgled, čeprav že več dni ni bilo plohe, da bi bila oprala ozračje. Nizko sonce je ostro senčilo robato južno stran Ratitovca in Črne prsti. Za usločenim hrbtom Porezna se je v oddaljenih italijanskih Alpah kakor nitka tenko razločevala na cik cak vsekana cesta v kamenite stene. Na Triglav se je obešal oblak, katerega je jutranja sapa polagoma trgala in razganjala. Hribe in grape primorske strani je zaključeval raztegnjeni masiv Trnovskega gozda. Pod nama so se hitro krčile sence in meglena jezerca so hitro sahnila v jarkem svitu. Za Lubnikom se je zableščalo sotočje Sore in Save.

Zaradi ostrega vetra, ki je pretresal starčeve kosti, sva se usedla na zatišni kraj, ki mu pravijo Robč. V okrepčilo sem mu

ponudil žepno steklenko z močnim domačim češnjevim žganjem. Njegov pogled mi je odgovoril, da bi mu z ničemer ne mogel bolje ustreči. Menda bo držalo, kar sem nekje bral, da je gorjancem od Švice preko Tirolske do nas v krvi lovska strast in tobakarjenje, nad vse pa cenijo požirek dobrega žganja.

Načela sva pogovor o njegovi najljubši stvari: o lovu in zverjadi. Nekoliko ganjeno je spregovoril, medtem ko so njegove sicer stroge oči ljubko in mehko objemale globeli in gore okrog naju.

»Lemoj ti, marsikaj sem slišal praviti iz časov, ko so po teh krajih in gorah še živeli medvedje in volkovi in bili ljudem v velik strah in škodo. Ljudje so kopali velike jame, jih lepo prekrili in nastavili mrhovino. V dno so zabili kole, jih naostrili, da se je nanje nataknila ujeta zver. Na Brdu in na Prehodih se še slede take jame. Zverino so kasneje zasledovali tudi s puško, kot tak je zaslovel posebno lovec Golešnik izpod Malenskega vrha.

Ta je bil sklenil počakati medvedo, ki je napadala čredo in celo pastirja v Blegošu. K Ožbirju je prišla pri belem dnevu v kozolec oves smukat. Sklepali so, da mora imeti nekje mladiče, ker je bila tako predrzna. Golešnik je najel goniče, nabasal puško na kresilo in šli so pod Kozji hrbet v Blegošu. On je splezal na bukov trš in naperil puško na stezo, po kateri naj bi goniči prignali kosmato zverino. Ti so jo s kamenjem pregnali iz brloga in jo res pripodili po tej stezi. Junak na tršu se je pokrižal: »Bog in sveti križ božji!« in sprožil v medvedo. Ona je pa hlačala kar naprej, kakor da ni nič. Prihiteli so goniči.

»Ali si jo ustrelil?«

»Če me bog ni štrafal, tak sem jo!«

Res se je poznala krvava sled, zato je nekdo pohitel po psa k Izgorcu. Kmalu so jo izsledili, zvrnjeno v potočku, z iztegnjenimi šapami. Previdno je Golešnik odsekal dolgo lato in jo iz varne razdalje podrezal. Ni se ganila — zadeta je bila naravnost v srce, kar je zelo povečalo ugled in ponos lovca Golešnika.

V brlogu so pa našli dva srčkana medvediča. Golešnik ju je naložil v prtovni koš in ju odnesel prav v Ljubljano. Bilo je ravno kongresno leto 1821, ko so bili zbrani v Ljubljani kralji in cesarji. Debelo ga je gledala gospoda, ko je prištorkljal s košem. Ko pa je povedal, kaj ima v njem, je smel stopiti pred najvišje imenitnike, ki so z veseljem sprejeli njegov plen. Pohvalili so ga za junaštvo in ga bogato obdarili. Oba medvediča je dobila v dar ruska carica Katarina, ki je bila vsa srečna, ko sta medvediča lazila za njo in jo cukala za krilo.

Zadnjega medveda v Blegošu je kasneje ustrelil kmet Rovišar iz Dolenje Ravni. Čeprav medved še ni bil dorasel, je obstreljen dobil tako moč, da je pulil debelo bukovo fratje okrog sebe. Rovišar mu je komaj utekel!

»Še sreča zanj«, sem pripomnil, »da mu ni prišel v kremplje, kar se je primerilo drznemu Antonu Tožbarju, ki je bil ustrelil

zadnjega medveda v Trenti. Bral sem, da mu je kosmatinec odčesnil spodnjo čeljust in se je moral potem vse življenje hraniti s samimi tekočinami.«

»No, zverina je pač zverina in dela po svoji zverinski pameti. A primerilo se je bilo, da je volkulja s svojimi mladiči rešila grunt prezadolženemu kmetu Podblegošniku, ki je imel priti na boben. Po naključju pa je našel pod Debelo pečjo v Blegošu šest mladih volčičev. Ko jih je basal v nedri za srajco, je slišal kako volkulja lovi in davi ovce na Vrtačah. Ker je vedel, da se bo kmalu vrnila s plenom, se je podviral in jo čez drn in strn cvrl domov, da ga ne bi dohitela razgadena volkulja. Plen je nesel gosposki v Loko, za vsakega volčiča so mu dali deset goldinarjev, kar je zneslo skupaj za tiste čase velik denar. Z njim je začasno potolažil upnike, si opomogel in dom je bil rešen!«

Čas je bežal, oglašati se je pričela lakota, v gorah še bolj nepremagljiva. Okrepčal sem se in se napil studenčnice s Kala, Tinač je pa odločno odklonil vsako jed, dolgo in skrbno je basal pipo (6 dvoglavih orlov je z biserno matico na njej umetno vdelenih) in jo zadovoljno puhal. Na moja opozorila, da mu bodo pri povratku pošle moči, ker nič ne je, je smeje se pokazal vrsto trdnih, rumenih zob: »Še bolj prav, bom pa kar na Blegošu ostal. Tu se bo boljše slišalo, ko bodo trobili k sodnemu dnevu!«

Že prej se je čulo cingljanje zvoncev iz gmajne pod Leskovskim Kalom, ki se je močno zarasla, odkar več ne trebijo planine. Sedaj je pa pasoča se živina prišla že na plan in se je počasi pomikala naprej proti vrhu, katerega menda doseže okrog poldneva. Na njem nato nekaj ur leže prežvekuje, potem se pase navzdol proti gmajni, do noči jo doseže in v njej prenočuje.

Naštela sva okrog 80 živali, vse lahke bohinjske sorte; na pašo dajejo predvsem mlado in jalovo živino iz Leskovice in Davče. Junčice in bikci so bezljali okrog in trgali čredo, pastirja pa ni bilo od nikoder, da bi jih krotil.

Sonce je prigrevalo, zleknil sem se. Šumenje gozdov in potokov je godlo uspavanko, misli so se mi razpredale v blažen, nejasen sen...

Zdrnilo me je močno zvončkljanje kravjega zvonca. Čreda je bila že blizu, dve postovki sta se preletavali in prevešali nad njo. Starina je sedel kakor prej zraven mene, še vedno je ožemal pipo in zakajal čisto modrino nad nama. Ko sem se usedel, je vzel pipo iz ust in mi pokazal razvaline Zablegošarjeve domačije na severozahodnem pobočju. Požgali so jo bili nemški fašisti in njihovi pajdaši v zgodnji pomladi leta 1945, ko so skušali obkoliti in uničiti IX. korpus.

»To so ti bili postrežni ljudje pri Zablegošarju,« je dejal. »Pri hiši se je zmerom redilo veliko živine in koz, tudi žitni pridelek je bil dober, ker so dobro obdelali. Kogar je pot zanesla mimo, so ga prijazno povabili noter, postavili predenj latvico kislega mleka s

smetano po vrhu in pa hleb črnega kruha. Ker partizanom niso odrekali te gostoljubnosti, so Nemci ljudi postrelili in poslopja požgali. Ker nimajo sorodnikov, se po vojni nihče ni zavzel za obnovo in tako še vedno stoji osmojeni, črni spomenik na črne, težke dni.«

V Leskovici je odbilo deset, vstala sva in pretegnila od sedenja in leže otrple ude. Iz Robčevega zatišja sva stopila še enkrat na vrh in zasenčila oči z dlanmi. Na severu so se bila belo razžarela ogromna prisojna melišča Košute, na nasprotnem koncu se je visoko vzpel Snežnik, češ, pogledati moram na naše morje, na naše Primorje, po katerem stegajo tujci roko. In tam na vzhodu — zaradi nižinskih sopar komaj opazni Kum, vladar Zasavja. Ko bi ti mogel videti, kako lep je obsoški Krn ravno na nasprotni strani horizonta! Med temi vršaci pa je razprostran prelepi vrt, ljuba rodna zemljica, vsa nasmejana v soncu.

Sestopala sva po strmi stezi mimo Žetinskih robov. Tinač se je venomer ustavljal in mi kazal, kje je prvič našel prelepi »edlbajs«, kje je streljal gamsa, kje ga je zatekla huda ura ... Ob slovesu so mu znova oživel potopljeni spomini. A na hudo nerodni stezi sva morala paziti na vsak korak in kmalu sva oba utihnila. Med orjaškimi visokimi jelkami niže doli pa se je starcu spet razvezal jezik. Nemalo je gotovo k temu pripomogla steklenka, s katero sem mu olajšal slovo.

»Ali jih vidiš, te rogomentne jelke! Take-le (tudi debelejšje so rasle tu nekdej) si je vsak, ki je na Poljanskem in Selškem postavljajl novo hišo, šel odsekati v Blegoš za stropne trame. Tram je bilo treba plosko potesati, izrezljati robove in vrezati letnico. Drugod ni bilo najti dovolj debelega lesa za tak tram. Tudi za stenske palice (za strepanje lanenih štren) so podirali jelke v Blegošu, ker je zanje bil potreben zelo lepo in gosto rasel les. Odklali so nekaj dog od podrtega drevesa, ostalo so pa pustili, da je segnilo.«

Pripovedoval mi je še o bojih za posest Blegoša. Pred sto leti je bil državna last (kakor je tudi sedaj). Les ni imel nobene vrednosti, ker je bil preveč odročen, zato je država svet in les ponujala v last proti plačilu neznatne zemljarine. Sčasoma sta si severno, lesa najbogatejšo stran prilastila dva bogataša iz Železnikov Tonček in Čečka. Vsa vzhodna stran pa je bila na ponudbo Žetincem za letnih 60 goldinarjev davka. Za ureditev te zadeve so si Žetinci izbrali tri »furmahtarje«: Mrkuša, Andrejača in Mihovega Blaža. Na Kal je prišel okrajni predstavnik iz Loke in je sklical te može na posvetovanje. A že omenjenemu predlogu so se »furmahtarji« odločno uprli s slovito izjavo: »Ubedn ga nau nkamar adnjesu!« (Nobeden ga ne bo nikamor odnesel, namreč Blegoš). Predstojnik jim je vrnil takole: »Kdor noče imeti dolgih hlač, naj ima pa kratke!« Tako se je tudi zgodilo. Blegoša res niso odnesli, a Žetinci so zaradi svoje skoporitosti dobili samo ozek spodnji pas Blegoša in so se kmalu preklicano kesali. Mislili so, da bodo dobili Blegoš zastonj, tedaj ga pa za drag denar niso več mogli dobiti.

Na veliki poseki za Kalom sva sedla med opojni »palaj«, ki velja za eno izmed najbolj zdravilnih rož v pogorju. Tinač je posrkal še ostanek žganja »da ne bova po neumnem nazaj nosila«, jaz pa sem nabral polno torbo tega vijoličastega cvetja, v mestu si bom pozimi kuhal iz njega čaj, ki ima osvežujoč okus po mentolu.

Spodaj se je belila vojaška cesta, ki pelje s Kala do bivše karavle na Špehovšah in prečka severno pobočje Blegoša. Prej je držala tukaj pot iz Žetince na Leskovicu, odcepek te poti pa je peljal (sedaj je že vse zaraslo) na Mali Blegoš. To je bila pot, katero je prehodil Kosmov dohtar, dr. Ivan Tavčar, s Presečnikovo Meto tisto cvetočo jesen. Tinač je Kosmovega dohtarja dobro poznal, saj ga je večkrat vodil na lov (prenekateri goldinar je dohtar tedaj stisnil v njegovo žuljavo dlan).

»Malo takih, kot je bil Kosmov dohtar! Dobrega srca do revežev in do vsakega, ki je potreboval in prosil pomoči. Gosposka v Loki je bila nekoč Žetince obdolžila, da so kradli državna drva, zložena prav ob tej poti. Bili so že obsojeni na zapor in plačilo kazni, ko so se spomnili na Kosmovega in poiskali so ga v Ljubljani. Njemu je bil kraj dobro znan, vedel je, da se ta pot cepi na več strani: na Leskovicu, Novake, Hotavlje. Zakaj naj bi kradli ravno Žetinci, ko jih pa ni nihče videl! Krepko se je dohtar postavil zanje in bili so oproščeni.«

Izpod Koprivnika se je čulo klepanje kose. Žetinci so v senožetih. Ko sva se vračala mimo, so rezali redi že visoko gori v strmo senožet. Ukaje smo se pozdravljali. Sence redkih tršev so se bile čisto skrajšale. Praznje oblečena grabljica z jerbasom na glavi je umerjeno stopala v breg; nesla je koscem južino. Blagi vonj sušičih se gorskih trav je polnil prsi, ki so se širile od sreče v spoznanju teh hribovskih ljudi in njihovih gora.

Letošnja pomlad je vzela Tinača. Zadela ga je bila kap po desni strani; hudo je trpel, celo jezik mu je odpovedal, le ostre svoje oči je upiral skozi okno na svoj Blegoš.

V sončno majsko jutro je zaklenkal veliki zvon na Gori. Vedeli smo, da je Tinač končal. Prav kakor ostareli trš na Blegošu: ne obrača se več, ko mu razčesejo strele vrhove, korenine ne morejo več nasrkati dovolj moči iz skupih tal in ne najti v njih več prave opore, tako da ga kmalu zlahka prevrže huda ura čez strme črti.

Pokropil sem ga po stari navadi in še enkrat v duhu obnovil nepozabne ure, ko sem bil v njegovi družbi. Čutil sem, kakor da so se mi zaloputnila vrata zakladnice, prenapolnjene z dragocenostmi. Potrt sem odhajal. Zunaj me je oslepil sončni blesk, razliva-joč se nad sočno zelenimi košeninami in razcvelimi jablanami. Preko Blegoševe pleše so plesali beli kosmi pomladanskih meglic, po posekah Blegoša je že tudi klilo in sililo na dan vsepovsod novo zelenje.

POHORJE — UNIVERZALNO LETOVIŠČE

vetovna reklama se še ni polastila Pohorja. »Prav in dobro je tako,« pravimo mi, ki poznamo vrednosti in prednosti našega Pohorja; »prav zato, ker turistična reklama z debelimi črkami, gromovitimi ali načičkanimi besedami, s kričečimi slikami in izzivajočimi prospekti obljublja vsaka za svoj kraj in krajček senzacije z užitki, kakršnih zemljan naj nikar ne išče nikjer drugje, ampak samo tam.« — Ubogi — bogati turist pa čita, pregleduje, študira to pravcato biblioteko reklamne literature, ki se kopiči na njegovi mizi, izprva z očmi prevzet ob toliki lepoti, ki se mu kar sama ponuja od vseh strani, končno pa v zadregi, za katero lepoto in dobroto se naj odloči, navsezadnje pa nezaupljiv napram tolikim obljubam — saj vendar svet ne obstoji iz samih viškov! Pojavi se nezaupanje, kritika, oko ni več prevzeto, vidi v slikah pač barve, uho sliši v besedah predvsem — zvok... In odločitev? Previdna, morda preveč previdna.

Pa naše Pohorje? Mi zanje ne »delamo« reklame; mirno, pa zaupno čakamo, da Pohorje s a m o opozarja nase, in se zanašamo, da bodo enkratni posetniki privedli vedno novih kot zopetni, večkratni trajni posetniki. Ej, saj šteje Pohorje takih zvestih prijateljev že od nekdaj, »od prej«, kakor pravimo, in bi se lahko ž njimi zadovoljilo. Pa vendar, ako pomislimo, da je na Pohorju neoviranega prostora še za velik mnogokratnik sedanjih obiskovalcev, in če s pomilovanjem izvemo po zaupnih obvestilih — javno se to težko prizna — kako razočarani se mnogi letoviščarji vračajo iz raznih »renomiranih«, »modernih« kopališč in kurišč, ali kakor se že imenujejo; potem nam je žal, da ne poznajo Pohorja, čigar obsežnost, vsestranska pripravljenost in obča kulturnost daje vsakomur možnost, da si izbere po mili volji, kar pač prija stanju zdravja, telesne zmožnosti, duševnega razpoloženja in — kapacitete portfelja.

Kričečih, na prvi pogled vidnih in slišnih senzacij Pohorje nima in hvala bogu, da jih nima; saj si senzacijo vsakdo morda rad enkrat privošči, a potem gre — dalje. Pohorje pa hoče in more trajno, kar prijateljsko nase vezati, privedi do nekakega intimnega razmerja, nastalega po simpatiji in koristi. To voljo, možnost, ta vpliv pa ima in želi imeti Pohorje v vsej svoji celoti, nikar nemara samo kak del njegov; v tej celotni zaokroženosti, lahko bi rekli: v harmonični skupnosti vsega njegovega gorovja, leži pravi pomen in prava privlačna sila te edinstvene gorske skupine. Zato je tudi povsem pravilno in v duhu stvarnosti, da se Pohorju kot take-mu, torej vsemu njegovemu strnjenemu okrožju, priznajo pravice in ugodnosti višinskega klimatičnega letovišča.

Pohorje je 50 km dolgo in blizu 30 km (na najširšem mestu) široko »pógorje«. Pohorci namreč g izgovarjajo z dihom kot h, naglašeni o pa široko kot a, zato se v njih narečju »pógorje« glasi kakor »páhorje« (od tod ponemčenka »Bachern«). Ta obširna planinska gmota je kot prva znamenitost osamljeno postavljena v kolobar apneniških planin, sama pa je pragerovje (granit, gnajs i. sl.). Visokih vršacev nima; najvišja vzpetina, Črni vrh, dosega le 1543 m. Tudi ni za oko impozantnih strmih špirov; vsi »vrhovi« so oble »kope«; dve taki sta celo lastno ime: Velika Kopa 1542 m in Mala Kopa 1526 m. Če uvažujemo, da je sosed obeh teh kop, Črni vrh, le za 1 m višji nego Velika in se tudi drugi vrhovi v celi glavni progi gibljejo v tej višini (Planinca 1534 m, Roglja 1517 m, Klopni Vrh 1535 m) in da se stranski in končni odrastki, preden se začno vidno spuščati v nižino, znižajo v slemenu le do okroglo 1100 m, potem razumemo, zakaj dela Pohorje iz Daljave vtis kompaktne, skoraj nerazčlenjene mase, ki poteka od zapada proti vzhodu, skoraj nevidno se znižujoč, v domala ravni črti, povprečno pa v obliki širokega, rekli bi slonovega hrbta. In vsa masa je okoli in okoli odeta v zgoraj zapet, do kolen segajoč temen gozdni plašč; nikjer točke, ki bi bodla v oči. Čudna pomirjenost v vsem in obenem vtis neizmernosti, kakor bi bilo morje dvignjeno v zrak; oko ne trene gledalcu, ko zamišljen obrača tja svoj pogled.

Pa le iz daljave! Toda pojdi bližje, stopi blizu, prehodi vznožje, vzpni se višje, šetaj se po vrhovih in slemenih — in našel boš mikavno pestrost, odkril boš tudi senzacije. Napoti se od koder koli; od vseh strani ima udobne železniške postaje, od Maribora gori do Dravograda, pa od tam do Mislinja, ali iz Slov. Konjic, Slov. Bistrice, Polskave, Hoč — od koder hočeš. Okrog in okrog Pohorja so lepa selišča, pripravljena za oskrbo letoviščarjev in izletnikov; od vsakega te privede povprečno dveurna dobra, zaznamovana pot do dobro, poleti in pozimi, z vsem oskrbovane planinske gostilne — ne koč, akoprav ima ime koč. Od vsake koč imaš do prihodnje, takisto oskrbovane, zopet povprečno dve uri, seveda pri nekaterih tudi manj; tako lahko prehodiš tistih 50, oz. 30 km skozi vse Pohorje na vsako stran, gor in dol, s poljubnim odmorom ali prenočiščem, vidiš vedno kaj novega, si zmirom na potu in vendar stalno doma. Vse Pohorje je res kakor dom; povsod boš tudi sprejet, kakor bi bil domač, z domačimi dobrotami, z žlahtno kapljico, ki najžlahtnejša črpa svoje plemenite sokove iz ogrodja Pohorja; s sadjem in povrtjem, kakor zraste v tej rodovitni in skrbno obdelani pokrajini, in — seveda — s plemiči imenitne »štajerske« kokoši. Nobenega imena kraja ali koč nismo imenovali; saj so le imena različna, a enaki so si vsi kraji in vse koč po tem, kaj imajo, in po dobri volji, s katero vse nudijo. Niti ni treba, da bi se kdo brigal za to. Izstopi naj na poljubni postaji okoli Pohorja; ni mu treba nikake posebne opreme — hitro se bo znašel in vsak bo res našel, kar mu je po godu.

Kaj bo n. pr. našel? Povsod čist, zdravju najbolj prigoden zrak v višini od 1000 do 1500 m, kakor ga izdihavajo ogromne, strnjene šume, pravilno ublažen z gozdnim hladom, z lahnim vetrom pre-giban, daleč proč od vsakega ponečiščenja, ne presuh in ne prevlažen. Lahki pohodi, prave šetnje, poljubno kratke, pa tudi, ako hočeš, celodnevne, pod neizmernim gozdnim baldahinom naravnost ali vprek, dol ali gor, z vedno izpremembro. Če hočeš mišice napenjati, pa tudi po hudih strminah v vprečnih grapah, ki držijo, od daleč nevidne, od obeh, posebno od severne strani proti glavnemu slemenu — tu boš spoznal, da to na videz tako mirno in primitivno Pohorje skriva prave senzacije. Ako te šegeče groteska, se lahko tudi pre-izkusiš v plezalni tehniki marsikje, posebno v Lobnici in Lobničici, pa tudi nad Slov. Bistrico ob drči. Mikavnost in romantika zase pa so pohorske vode, ti krasni, močni, trajni studenci, potoki, žuboreč in divjaje po globokih jarkih, skakaje hrumeč in šumeč s slapovi in slapiči, na vsakih sto, dve sto korakov zajezeni, da gonijo žage; ob njih ogromna mreža pohorskih gozdnih kolovozov za prevažanje lesa in, oj, ta posebna pasma pohorskih konj in ta čisto posebni rod pohorskih kmetov, drvarjev, žagarjev, splavarjev! »Od vraga« so ti ljudje; najznačilnejši ima hišno ime — Zlodej; močni, pogumni, delavni in skrajno pošteni, dobrodušni. Prastar rod je to; daleč v predzgodovinsko dobo segajo prvi zametki njegove krvi; kdor se za to zanima, bo stranska pota svojega pohorskega letovišča lahko usmeril v to stran (Ruše, Poštela i. dr.). Poseben čar imajo obširne večurne »frate« golih zapadnih vrhov (pozimi ideal smučarja); po mehki preprogi hodiš, polegaš ure in ure, vdihavaš planinski zrak, se naslajaš ob neizmernem razgledu. Ko si truden in lačen, pa greš dol, kjer koli; povsod boš doma.

In še mnogo nudi Pohorje; pa mi — ne delamo reklame.

Marjan Keršič-Belač:

PO VRHOVIH AVSTRIJSKIH IN FRANCOSKIH ALP

(Na strehi Evrope)

Jesen 1. 1950 v mesecu septembru sem še enkrat obiskal tuje gore, tokrat skupino Mt. Blanca, z izhodiščem iz Chamonixa. Našo pot je opisal že Uroš Župančič v peti številki »Planinskega vestnika« leta 1951, sicer precej površno, ter obdelal bolj zgodovinsko stran teh vrhov, kot pa naše več ali manj uspele podvige. Zato se bom v tej razpravi omejil na svoje lastne vtise s te poti, katerih se še danes prav rad spominjam.

Tisto poletje 1950 smo vsi za Centralne Alpe določeni alpinisti težko čakali obljubljenih deviz in vizumov iz Beograda. Poletje se je polagoma preveznilo v jesen in izgubljali smo upanje. Prošnje za vizume so ležale v predalih Planinarskega saveza Jugoslavije, a za naprošene franke tudi nihče ni hotel ničesar vedeti. Šele ostra intervencija naše Zveze je razmigala mrtvilo v Beogradu in končno je bil napovedan odhod v Chamonix v začetku septembra. Toda, kaj bomo opravili v tem času v Centralnih Alpah, ko se vsako neurje sprevrže v snežni metež in so dnevi že tako kratki? Če doživimo neuspeh in v slabem vremenu napravimo denar po dragih penzionih v Chamonixu, ali ni škoda dragocenih deviz? Parola je bila samo še: izvršiti po možnosti vzpon na Mt. Blanc, za ostalo pa nabaviti opremo in se vrniti domov. Število, določeno še spomladi, se je od 12 članov odprave zmanjšalo na 6, od teh pa sta bila 2 Hrvata, ki jih po alpinističnih činitvah nihče od nas ni poznal. Končno sta bila v odpravo določena Uroš in Medja iz Jesenic, ter Verovšek in jaz iz Ljubljane, iz Zagreba pa Brezovečki Slavko in Mesarič Jože.

Zadnji dan pred odhodom smo še kupovali z denarjem Planinske zveze po Ljubljani konzerve, da bomo čim več denarja lahko izkoristili za opremo in hranili pri prehrani. Čuli smo za odobreni znesek 120.000 franc. frankov, torej 20.000 frankov na člana odprave. Ing. Dolar in ing. Avčin sta se prav takrat vrnila iz Dauphinéje in napovedala najskrajnejšo možnost: 10 dni življenja v Chamonixu, a še to s skrbnim »stiskanjem denarnic«.

9. septembra smo se odpeljali iz Ljubljane ter prispeli v Chamonix drugi dan ob 11. uri dopoldne. S pičlo vsoto 3000 frankov v žepu smo naročili v penzionu Phalènes blizu kolodvora sobo za prenočevanje, medtem ko se je vodja naše odprave Brezovečki vozil proti Parizu, kjer je imel dvigniti s kreditnim pismom v francoski narodni banki za vsakega od nas 20.000 franc. frankov. Vreme je bilo ob našem prihodu čudovito, zato ga je bilo treba izkoristiti. Že drugo jutro smo izvršili z železniške postaje Montenvert (1909 m) ob robu ledenika Mer de Glace vzpon pod Grandes Jorasses, do koč Lechaux

(2430 m), kjer sva si z Verovškom ogledovala možnosti za vzpon na Col d' Hironnelles in celotno prečenje Grandes Jorasses — grebena, ki je bil cilj najinih takratnih želja. Tisti večer smo tudi sklenili, da na Brezovečkega ne bomo čakali; da se sami odpravimo drugo opoldne na Mt. Blanc. Ta vzpon je bil tudi brezhibno izvršen ob lepem vremenu v enem popoldnevu in prenočevanju na Cabane de Goute ter v dopoldnevu naslednjega dne, ko smo že ob 13. uri popoldne stali na postaji Station des Glaciers (2403 m), od koder nas je žičnica kot člane GRS spričo našega znaka in reševalne legitimacije za polovično voznino 60 frc., zapeljala v 1400 m nižjo vas Les Pèlerin. Vreme smo imeli ves čas čudovito in smo upali, da nam tudi v prihodnjih dneh ostane naklonjeno. Ob našem prihodu v Chamonix se je vrnil iz Pariza tudi Brezovečki z ostalim denarjem. Prinesel nam je tudi za vsakega po 3 m odlične nylon tkanine za šotorske vreče, naročene in kupljene pri Pierru Allain-u v Parizu. V skrajni sili bi nam te služile v primeru slabega vremena pri nadaljnjih vzponih.

Naslednji dan smo se spet odpeljali z zobno železnico na Mer de Glace ter komaj še ušli pred najhujšo nevihto v Refuge Lechaux, kjer smo potem oba naslednja dneva čakali izboljšanja vremena, a dočakali le snežne meteže, ki so prav do ledenika Glacier de Lechaux pod kočo nametli do pol metra novega snega.

Po povratku v Chamonix smo čakali na izboljšanje vremena, ki ga je spet obetala delna razjasnitev popoldne 16. IX. Zvečer je spet lilo kot iz škafa in po malem deževalo še ves naslednji dan. Ves preostali denar smo vložili v nakup najpotrebnejše opreme, kuhalnikov, snežnih očal, najnovejših Allainovih aluminijastih vponk in podobnih drobnarij, ki jih pri nas doma ne moremo nabaviti. Škoda, da je bila vsebina naših denarnic preskromna, da bi si mogli nabaviti prvovrstne vetrovke ali tako občudovane »Weston Divett« in »Cagull-e«, ki jih tam vsak ima, tudi najrevnejši vodniški aspirant. Odlična vetrovka stane namreč 6000 frankov. S puhom polnjeni »Weston Divett« prav toliko, a za bivačiranje idealni »Cagull« celo 9000 fr. Oboje je izdelano iz prvovrstne nylon tkanine, iz katere je bila izdelana vsa oprema francoske odprave na Anapurno. Za Francoze so cene še kar zmogljive, saj stane vodniška taksa za enkratni vzpon na Mt. Blanc 8000 fr. frankov. Ena aluminijasta vponka tipa Allain je stala 350 frankov, ledeniška očala 120 frankov. Prav toliko stane 1 kg riža ali sladkorja. Zato nismo jedli v restavracijah kosil po 400 ali 500 frankov, temveč smo kupovali jestvine v trgovinah ter si kuhali sami, saj je bilo za nas to mnogo ceneje. Ker smo imeli plačano vožnjo in karte nazaj do Ljubljane, je vsak od nas porabil vse franke do obmejne francoske postaje Vie-Annemasse, ker jih pozneje tako ne bi mogli s pridom uporabljati. Največ stvari smo nakupili pri znanem olimpijskem smučarju James-u Coutet-u, ki je lastnik precejšnje športne trgovine pred spomenikom Jeana Balmata v Chamonixu.

Od ostalih omembe vrednih dogodkov se večkrat spomnim prazne konzervne škatle z znano etiketo »Džem od kupine«, ki smo jo našli na snežišču pod Refuge Valot. Kako je le prišla tja, smo se izpraševali in ugibali, komu je prav prišel ta naš čudoviti »eksportni« izdelak. Pozneje sem zvedel, da jo je odvrigel naš Kočevar, ki se je tisto poletje potepal po avstrijskih in bavorskih Alpah in komaj nekaj dni pred nami sam obiskal tudi Mt. Blanc. Tudi ta je bila ena njegovih...

Pri francoskih vodnikih je vzbujala pozornost naša samostojnost in neodvisnost. Pri našem sestopu z vrha Mt. Blanca sem ob srečanju z njimi opazil nekaj prav začudenih obrazov, ko smo nenavezani v lepem gosjem redu z derezami na nogah prečili strmo in ledeno vesino nad Refuge Valot. Presenečeni so bili nad našimi prvovrstnimi nylonkami, ki jih oni nimajo, ter sem jih opazil tisto leto le pri dveh ameriških navezah, eni na Mt. Blancu in eni ob našem prvem obisku na Grossglocknerju. Čudili smo se navadi francoskih alpinistov in vodnikov, ki nosijo cepine brez varovalnih zank, kar pri nas označujemo za največjo napako in malomarnost. Oni to opravičujejo z večjo praktičnostjo pri rokovanju, ki pa ne more biti preveč praktična v primeru, če mu nepredviden sunek ali padec izbiže nezavarovani cepin iz rok... Pri urjenju vojaških alpinov-podoficirjev, ki jih je vodil znani chamoniški »lev« sivolasi Armand Charlet na Mer de Glaceu — sem opazil prav take cepine brez zank. Ta navada mi bo pač ostala pri njih za zmerom nerazumljiva.

Po izkušnjah, ki smo jih pridobili tiste dni v montblanški skupini in že preje v Avstriji, lahko trdim, da nam bodo šele v svet odprta vrata lahko pokazala pravo vrednost našega alpinizma in bomo lahko Slovenci tudi v alpinizmu dostojno afirmirali našo državo pred ostalim alpinističnim svetom. Če doslej še ni bilo čitati jugoslovanskih imen pri poročilih o ponovitvah v stenah Grandes Jorasses, Eigerja ali Matterhorna, v stenah Zinne, Civette ali drugih vrhov svetovnega slovesa, v prihodnjih letih jih bomo lahko, če bodo le odgovorni forumi pokazali do tega problema vsaj toliko razumevanja, kot so ga doslej. Če bo možno kupovati tujo valuto, bodo samoiniciativni mladi alpinisti lahko obiskovali tuje gore. Njihovo obzorje se bo razširilo, potrdili bodo obenem svoje zmožnosti pred svetom.

Z veliko zakasnitvijo, ki nam je požrla spet najlepše dneve, smo zaradi dolgega čakanja na potne liste letos odrinili v Glocknerjevo skupino namesto avgusta šele v septembru. Tokrat nam vreme ni bilo naklonjeno in smo napravili le dvoje vzponov v Grossglocknerju, pred odhodom v lienske Dolomite pa nas je iz Lienza pregnalo dolgotrajno deževje, ki je trajalo nato več kot teden dni po našem prihodu v Ljubljano.

Letos nas je bilo 8, razen Zupana in Škerlja ter Govekarja in mene vsi iz najmlajše generacije plezalcev, AO Ljubljana-matica. Matično društvo in razumevajoča ljubljanska podjetja kot Mestna plinarna, Slovenija-vino, ONPZ Igrača, Elektro in Živila, so nam omogočila z večjimi in manjšimi zneski to odpravo, ki pa le zaradi skrajno slabih vremenskih razmer ni dosegla svojega namena.

Iz Ljubljane smo odrinili 1. IX. in zvečer ob 7. uri prispeli v Lienz, kjer smo dobili prenočišče pri prijaznem in Slovencem zelo naklonjenem »Neuwirtu«. Naslednje dopoldne nas je že spet sprejela nad umazano Pasterzo v zelenem pobočju čepeča Hoffmannshütte z odurnim in neprijaznim gospodarjem dunajskim »Fritzem«, funkcionarjem »Wiener Akademiker Alpenklub-a«, ki nas je kot Jugoslovane domala odslovil, češ, da nismo člani Unije in moramo čakati do sedmih zvečer, da vidi, če koča ne bo zasedena od avstrijskih planincev. Po dolgotrajnih prerekanjih in s pomočjo prijazne oskrbnice nam je uspelo dobiti ležišča v zimski sobi, ki je končno tisto noč ostala kljub nekim »najavljenim gostom« na pol prazna.

Vreme je kazalo skrajno slabo. Vrha Grossglocknerja nismo videli vse naslednje dneve niti enkrat niti za hip. V strahu, da nam dež onemogoči v štirih, za Grossglockner določenih dnevih vsak vzpon, smo jo po enournem počitku le z vetrovkami okoli pasu popihali čez Fuscherkaarkeess pod vznožje severne stene Fuscherkaarkopfa, kjer smo opazovali dva plezalca v ledeni vesini »Nordflanke« v smeri, ki smo jo že mi plezali pred 2 leti. Po malem je začelo rositi in stena je izginila v megli. Prečili smo ledenik in se povzpeli na sedlo med Fuscherkoglom (3160 m) in Grosser-Burgstallom (3140 m) na zadnji imenovani vrh, od tu pa v divjem begu pred nevihto prihajajočo izza Johannisberga navzdol v Oberwalderhütte.

V koči se nismo dolgo zadrževali. Pozdravili smo se s prijaznim mladim oskrbnikom, ki se me je še spominjal in jo urnih korakov med dežjem pobrisali navzdol čez ledenik nazaj v Hoffmannshütte. Imel sem občutek, da smo s tem kratkim pohodom svoje ture v tej skupini že opravili, ker dež do noči ni prenehal. Ponoči nas je zbudilo klokotanje dežnice v strešnih žlebovih, da smo namesto vrvi po grebenih nejevoljno vlekli dreto po pogradih.

Vkljub slabemu vremenu smo se zjutraj trmasti odpravili iz bajte čez Pasterzo. Z grebenskimi prečenjem čez Hoffmannsspitze ni bilo nič, zato smo se odločili kar v treh navezah: jaz in Drnovšek v prvi, Govekar in Vidmar v drugi in Kunaver z Jegličem v tretji navezi za severovzhodni greben Grossglocknerja v Lammerjevi smeri. Ob osmih smo šli iz koče, ob 12.45 smo bili že na vrhu Grossglocknerja. Pod vrhom smo se srečali z Zupanom in Škerljem, ki sta to jutro uro pred nami vodila po Hoffmannovi poti na vrh dve Francozinji, ki sta se jima za to uslugo krepko revanžirali z zalepljeno kuverto, v kateri je bilo 300 šilingov; zanju so pomenili veliko več kot znesek, s katerim je moral vsak od nas vzdržati v gorah predvidenih deset dni.

Med plezanjem nam je bilo vreme še kar naklonjeno. Celo sonce nas je večkrat obsvetilo izza belih »kumulusov« nad Pasterzo, da nam je bilo kar vroče na strmi ledeni vesini, ki se strmo vleče iznad kopnega grebena na sam vrh. Pod vrhom nas je zagrnila megla in nas spremljala vse do kože na Adlersruhe, tako da z razgledom na vrhu nismo imeli posebnega veselja. Greben sam je srednje težaven, a dolg, ter se z njega odpira ves čas lep pogled v desno steno. Proti severu je bilo za Wiesbachhornom skoraj jasno, le z juga je pritiskal volhki krivec, ki ni obetal za prihodnje dni nič dobrega. Na vrhu smo se fotografirali in vpisali v knjigo. Za tovariše je bil to dogodek, saj jih večina še ni stala na 3000 m visoko.

Navzdol je šlo hitro in ob pršenju dežja iz megle smo v veselem razpoloženju preskakovali precej oguljene poči Grossglocknerskega ledenika, med potjo srečujoči partije z vodniki, ki so vodili na Adlersruhe svoje »kliente« na precej drago spanje in čakanje boljšega vremena.

Zvečer so prispeli na Hoffmannshütte naši planinci iz Ljubljane, katerim smo obljubili za drug dan spremstvo čez ledenike na vrh Grossglocknerja, v upanju, da nam bo vreme naklonjeno.

Ponoči je spet deževalo in jutro je bilo grozeče mračno od oblakov, ki so zagrinjali Grossglockner skoraj do vznožja. Dobil sem dva moža v navezo in z Drnovškom, ki si je izbral enega, sva jo po zajtrku s polurno zamudo ob sedmih ubrala za najnimi »klienti«, ki so jo kar krepko urezali do vstopa v dogovorjeni greben »Meletzky Grat«. Lovila sva jih precej dolgo, tako, da sva jih došla šele ob navpičnem odstavku nekje v polovici kopnine, kjer se jim je malo »zataknilo« pri plezanju. Navezali smo se šele na ledeniku vrh grebena, po kratkem počitku in obvezni cigareti »gospodov«. No, tisto jutro so naju z Janezom spet presenetili tako imenovani »šodrovci«, planinci iz Ljubljane: tov. Zinauer, Žužek in Francot. Janez je navezal »dohtarja«, jaz pa sem se »nažnoral« k ostalima dvema. Čez ledenik je šlo, da sem se čudil in v dobrih štirih urah smo bili iz Hoffmannshütte na vrhu in to z »gospodi«, katerih nihče ni imel manj kot 40 let... Zato sem jim pa tudi slavo zapel v knjigi na vrhu, saj običajno takile »klienti« Grossglockner opravijo z vodnikom v dveh dneh in po popoldanskem pristopu na Adlersruhe prespijo in dosežejo vrh šele naslednji dan. Mi smo bili že pred poldvanajsto na vrhu in smo ostale tovariše, ki so pristopili po Hoffmannovi poti na Adlersruhe, srečali šele nazaj grede pri čaju. Počakali smo nanje, da so se vrnili z vrha nazaj v koč. Tisti dan jih je deset od trinajstih planincev iz Ljubljane v spremstvu osmih alpinistov doseglo vrh, čeprav je ves čas po malem deževalo in nad višino 3000 m snežilo s hudim vetrom. Le tovarišu Avblju se je zaradi višinske bolezni v škrbini med Malim in Velikim Glocknerjem tako hudo vrtelo v glavi, da je moral z mladim Jegličem obrniti 20 m pod vrhom...

Kunaver in Jeglič sta Meletzky Grat z našimi navezami preplezala sama ter po počitku na Adlersruhe peljala še vsak svojega »gospoda« na vrh.

Zvečer nas je ob prihodu v Hoffmannshütte čakalo precej grenko presenečenje: takojšnja deložacija in precej šovinistična odslopitev iz koče. Za nove »najavljene« goste smo morali izprazniti zimsko sobo in hočeš nočeš smo se med pršenjem dežja z vso prtljago preselili v pol ure oddaljeni, razkošni hotel »Franz-Josefshaus«. Tega nam ni bilo žal. Saj smo v svetli skupni spalnici v četrtem nadstropju tega, po cenah tako zloglasnega hotela spali na mehkih in čistih posteljah z mehкими odejami za ceno 8 šilingov, le 1 šiling dražje kot v temni čumnati Hoffmannshütte. Pa še vse ostalo je bilo zastonj, česar neprijazna Hoffmannshütte ni imela: čisto umivalnico in še bolj čisto stranišče s preprogo...

Drugo jutro smo počivali, nekateri tovariši pa so ob slabem vremenu napravili še vzpone na Oberwalderhütte (2988 m), ing. Hefler, Francot in Žužek pa so se povzpeli še na Hohe Riffel. Že opoldne je začelo ponovno deževati ob hudem vetru z juga in občutnem mrazu. Sneg je padel nizko pod 3000 m ter ni obetal nikakršnega zboljšanja. Pobasali smo skupno s planinci svojo ropotijo in se odpeljali nazaj v Lienz z namenom, da se ustavimo še za štiri dni v Lienških Dolomitih.

Na vsej poti z avtobusom nas je spremljal do Lienza hud nalive in smo šele pozno zvečer po posredovanju »Neuwirta« na koncu mesta Lienza, na prijazni kmetiji dobili prenočišče. Enaindvajset nas je bilo vseh skupaj in vse nas je prijazna gospodinja dostojno prenočila. Alpinisti smo jo pobrali na seno, kjer smo na mehkih odejah in blazinah zaspali ob pritajenem šumenju dežja.

Prebudilo nas je mračno in deževno jutro. Z juga je še vedno gnalo z vetrom težke deževne oblake in popoldne smo jo namesto na Karlsbaderhütte pobrali na vlak in se čez Beljak vrnili domov. Deževalo je še ves naslednji teden in ko so se domače gore spet odkrile našim očem, so bili vrhovi v prvih jesenskih dneh prvič pobeljeni...

Tja v Lienške Dolomite in na Grossglockner bi pa vseeno rad šel še kdaj.

Takrat po povratku iz Francije sem že čez nekaj dni pešačil lepega jesenskega jutra iz Kranjske gore v Krnico. Neskončno mirne in tihe so bile hoste pod pobočjem Rušice in Frdamanih polic. V Klinu so se še pasle ovce in obirale s prvim jesenskim rdečilom pobarvano grmičje pod Prisojnikom. Nebo je bilo čisto in temno-modro, nad vrhovi nakodrano z belimi, mehкими oblaki, ki so komaj vidno pluli čez daljna obzorja. Nekaj dobrega me je obšlo takrat, ko sem sédel na star strohnel štor ob zaprodni strugi Pišnice in zakopal pete čevljev v črno, domačo zemljo... Bilo mi je kot tisto popoldne tam nad Avstria-Hütte pod Dachsteinom, ko me je

nenadoma obšlo domotožje in sem si zaželel biti spet nekje pod našimi, samo našimi vrhovi... Lepo je bilo vsepovsod tam na tujem, saj kje na svetu gore niso lepe za poglede človeka, ki mu shira srce, če mu jih vzameš... Toda tako po domače lepo in tiho pa vendar ni bilo nikjer, na nobeni trati pod tistimi vrhovi, na nobenem vrhu nad tistimi dolinami. Morda je bilo včasih bolj mogočno in bolj pretresujoče, morda je bilo bolj tako, kot je včasih človeku pod velikimi slopi gotske katedrale, a si srce zaželi majhne in polmračne kmečke izbe z lesenim stropom ter z belo pregrnjeno javorjevo mizo in oknom, odprtim v domači svet... Nikjer na svetu nisem videl tako lepih livad, kot so spomladi pod Golico, nikjer tako čiste in zelene vode, kot jo ima naša Soča ali Boh. Bistrica in nikjer človek tam zunaj tako brez skrbi ne leže v travo in gleda v oblake na nebu, kot v sencah naših senikov in kozolcev... Srečal sem v tistih krajih za mejo našega človeka, ki je s solzami v očeh stal na peronu in se poslavljajal od nas v večnem kesanju za izgubljeno domovino... Z njo je izgubil vse, tudi sebe ni več našel na tujem in morda si bo do konca želel, da bi mu bilo kdaj vsaj še za hip priti nazaj...

Naša Krnica in naša Planica! Kje v Dolomitih je lepših sten, kot so v Rakovi špici, Škrlatici, Mojstrovki, Travniku in v Šitah? Tudi zato je prav, da gremo ven, tja na tuje, da se vračamo k sebi domov z večjo zavestjo bogastva in z večjo ljubeznijo do vsega, kar je naše!

Ivan Gams:

GEOMORFOLOŠKI ZAPISKI S TRIGLAVSKEGA POGORJA

V juliju 1952 je skupina študentov geografije z ljubljanske univerze na večdnevni ekskurziji v Triglavsko pogorje ugotovila marsikaj zanimivega, kar je škoda, da bi se pozabilo. Objavljamo te zapiske v nadi, da bomo z njimi odprli vpogled v dogajanje in preoblikovanje v naravi marsikateremu planincu, ki mu je edini cilj gornišтва vzpon na vrh. Brez poznavanja geomorfoloških procesov, katerih delo srečuješ na vsakem koraku, ne more nihče razumeti obilice površinskih oblik, ob katerih se nam opaja oko ob razgledu z vrha.

Pričeli smo s Pokljuko. Kaj bi jo podrobno opisovali, saj jo gotovo že vsi poznate, če ne njo, pa Jelovico in Mežaklo. Vse tri so si namreč med sabo precej podobne, za nekatere »visoke turiste« prav nič privlačne, le neizogibno zlo, preden dosežeš ta ali oni vrh. Da povem takoj, s temi se popolnoma ne strinjam. Ali ni čudovito: hodiš ure in ure po rahlo valovitem gozdnatem svetu in nevede prideš na rob planote, naj bo proti Dolini, proti Radovni, Soteski ali Deželi. Pod tabo strme, tu in tam celo prepadne stene, ki se globoko spodaj zaokrožijo v kanjonsko dolino, tako živopisano, kot da bi se kdo igral z barvami, potegnil med dvema zelenima pasovoma zdaj ozko, zdaj širšo belo črto, podoba široke prodnate struge reke, v njo zarisal z modro barvo tok vode, ob njej pa potegnil s peresom dve črti eno temno in enakomerno debelo, drugo bolj vijugasto in belo. Prva je železnica, druga pa cesta in na njej, kot mravlje veliki ljudje, peš ali na na vozilih.

Nas je zanimala Pokljuka predvsem v morfološkem oziru. Nikoli si nisem mislil, da lahko pokaže kritičnemu opazovalcu toliko raznovrstnih zanimivosti. Morda bi jih ne opazil tudi to pot, če nas ne bi na nekatere opozarjal mladi glaciolog Milan Šifrer, ki je proučeval poledenitev Pokljuke in prišel do zanimivih zaključkov, kot je n. pr. ta, da na njej ni odlagal morenskega materiala samo bohinjski ledenik, ki mu je bila Soteska preplitva in preozka, marveč tudi ledeniki s slemenami na robu planote proti Krmu. Vsi, ki poznate nepregledni gozdni tereni te planote, si lahko mislite, da njegovo delo ni bilo lahko. Treba je bilo vnesti na karto vse morenske nasipe, vsa barja in sušeka se jezera. In vseh teh ostankov ledene dobe na Pokljuki ni malo, ne majhen je tudi njih gospodarski pomen! Skoraj vse planine so si skrile pašnike na morenskem nasipu. Kjer koli ostaja voda na površju, skoraj povsod ji zadržuje pot v apnenčasto luknjičasto notranjost diluvialna ilovica ali celo glina, ostanek jezera. Morenski material pa se izdaja očesu še po svojem površju. Pašniki na njem so, na jezo koscev, kopičasti, od daleč podobni krtinasti deželi. Seveda, kjer je pod rušo kamenje debelejša in odpornejša, se je napravila kopica, medtem ko se drobnejši material hitreje odplakuje.

Kopičasto je površje na morenskem drobirju tudi v gozdu, vendar tu ne tvori kopice kamenja, marveč prst.

Pred planinsko kočjo pri Mrzlem studencu, za katero se vlečejo morenski nasipi kakor obrambni strelski okopi, je videti prerež takega površja ob tamošnji gramozni jami, kjer kopljejo pesek, ki ga je nekoč odložil potok v svoji delti na robu glacialnega jezera. Korenine dreves so se zarile še precej globoko v pesek in ob njih sega črna prst, humus, še dokaj globoko. A ne samo globoko, marveč tudi dokaj višje in tako tvori kopico okrog debela.

Kritičnemu opazovalcu se nehote vsiljuje vprašanje! — Te kopice okrog debela so torej delo ene smreke, ki si je ustvarila na pesku nov humus ali ga očuvala okrog debela pred odplakovanjem. Ne morda pred površinskim odplakovanjem, marveč pred izpiranjem v tla, saj izginja vsa voda takoj v propustno notranjost, v pesek in nato v apnenec! Kje pa so potem ostanki prejšnjih generacij smrek? Zamislimo si samo: od konca diluvija, to je od daunskega stadija, je preteklo 7000 let. V njih je propadlo že kakih 50.000 generacij smrek. Predstavimo si, da bi tolikokrat posekali ves gozd na Pokljuki in ga pustili kar tam, deblo na debelu. — Res je, veliko teh razpadlih organskih snovi korenine sproti uporabljajo za tvorbo novih debel, mnogo jih gre v izgubo na drug način, res pa bo menda tudi — kar govore prav ti kopički humusa — da vse premočno upoštevamo kot geomorfološki faktor razkrajanje organskega materiala bodisi kemično ali po mikroorganizmičnih ter njih odplakovanje v obliki koloidnih snovi po vodi.

In še zaradi nečesa je zanimiva Pokljuka! Njeno površje je preoblikovalo toliko različnih geoloških dob. Z Lipance n. pr. zasledi večje oko med grički (Pokljuka v površju namreč nikakor ni tako plana kot je videti od daleč ali kot so nam jo morda naslikali na šolskem odru), suhe doline, ki pelje proti jugovzhodu, severovzhodu in jugozahodu. To so ostanki dobe, ko so tod tekale vode še nadzemsko, takrat, ko bi lahko na Pokljuko prišel z Jelovice in Mežakle, ne da bi se moral spuščati v globoke kanjonske doline. Še v pliocenu, to je še pred ledeno dobo, je zapadla planota zakrasevanju. Številna brezna (ki jih je lahko ločiti od umetnih rudniških rovov iz časa zlate dobe fužinarstva), vrtače, uvale i. dr. pričajo o njem. Veliko njegovih sledov pa je prekrila ledena doba, ki je pustila predvsem v kotanjah obilo ilovice, gline, peska in raznega drobirja. Blizu ceste v Rudnem polju lahko vidiš cel roj vrtač, ki se jim je, verjetno nedolgo tega, udrl sipki strop. Tako današnja doba počasi odstranjuje diluvialni pokrivač in obnavlja predglacialni relief. Če bi razkopali to ali ono barje, bi verjetno našli na dnu prave kraške kotanje in uvale.

Na Mišcovcu, ob poti z Rudnega polja v Konjščico, pregledamo poslednjič našo planoto. In še enkrat se mi vzbudi misel, ki ni popolnoma v skladu s tem, kar se me drži še izza šolskih klopi. Pravijo, da je Pokljuka delo panonske izravnave, da je panonski nivo. Kaj pa vsa ta doba od spodnjega pliocena do danes?

Če se po Pokljuki ne daš voditi samo cestam, ki se drže dolin, marveč kreneš na kak grič, vidiš, da je na njem površje mnogo bolj skalovito. Na strmejšem pobočju se ne more ubraniti odplakovanju niti humus. V nasprotju s tem pa so nižinski, kotanjasti predeli, kjer je na debelo prsti in ilovice, ki varujejo živo skalo pred nadaljnjim razkrajanjem in nižanjem. Ali se ne vrši tako izravnava planote še danes? Priča za to so raznovrstne in raznobarvne prsti. Alpska črnica, gozdnata rjava ali ilovnata prst ni odvisna samo od starosti in kameninske osnove, marveč tudi od reliefa.

Pri vsem tem pa se Pokljuka ob razpadanju strmih robov ne le manjša, temveč proti severozapadu v pobočje slemena Viševnik—Lipanski vrh—Klečna tudi širi, saj so na njem na uničevalnem delu odplakovanje, melišča in plazovi, kar vse se umiri šele na valovitem svetu podnožja.

Koliko je pri nas vrhov, ki čisto spremenene lice, če jih gledaš z druge strani! Tudi vrhovi slemena Viševnik — Debela peč so taki: s Pokljuke so videti neznatni in položni, gledani iz Krme pa navdajo še alpinista s spoštovanjem. Mi smo jih gledali s poti na Kredarico. Prav lepo je bilo videti, kako segajo vsi vrhovi v bližino višine okrog 2000 m, da so torej ostanki enotne planote, za Pokljuko prve višje stopnje na pobočju Triglavskega pogorja. Nadaljevanje planote je onstran Krme pod Ržjo in Rjavino. Krma, ki jo je razdelila, kaže, da je zelo mlada, saj daje površje videz, da je izrezal modelar z ostro noževo konico globok žleb prav ob vzhodnem robu planote. Med vrhovi nad Pokljuko je še videti ostanke dolin. Morda je po njih nekoč tekla voda čez Pokljuko na jugovzhod, tako, kot je v pričetni dobi verjetno bil ves odtok s Triglavskega pogorja v dinarski smeri proti jugovzhodu, še preden so ga direktno pritegnile nase kotline Jadrana in Ljubljanske doline. Morda se je tak odtok delno obnovil še v ledeni dobi. Pod Razorom, na robu Rudnega polja, nam je razkazovalec Pokljuke Šifrer pokazal morene, katere kamenje je bilo rdeče barve. Tam takega kamenja ni nikjer v okolici. Tu na poti na Kredarico pa nam zevajo nasproti izpod vrhov Kredarice in Rži zaplate rdečkastega apnenca, lepo vidnega posebno v votlinah. Verjetno je zdrsel v ledeni dobi, ko je bila zavita Krma zvrhano polna ledu, vrhni led izpod Triglava in Kredarice naravnost na Pokljuko, posebno, ker je videti med Malim Draškim vrhom in Okrogležem lepo zaobljeno in zgajeno dolino.

En dan smo zamudili z okolico Triglava, predvsem z ogledom Triglavskega ledenika. Vprašanje, ki nas je prvenstveno zanimalo, je bilo: ali res poteka tod srenska meja (ali tudi »ločnica večnega snega« imenovana, vendar je beseda »večna« očitno preveč relativni pojem) v višini Kredarice, okrog 2550—2600 m visoko? Kje najti dokaze za ali proti tej trditvi, ko pa nikjer ni ravne nezaščitene ploskve, kjer naj bi ali ne bi skopnel sneg čez poletje? Ali naj tudi mi sklepamo o njej po primerjavi z drugimi hribi in po dejstvu, da je približno v teh višinah gornji del Triglavskega ledenika?

Ob koncu junija se je snežišče ledenika neprekinjeno nadaljevalo čez vse Triglavske pode in na zapad proti Kugyjevi polici. Zanimiv je bil zgornji rob, na katerem je sneg najbolj narastel, saj se je mestoma povzpel od lanske jeseni daleč navzgor ob steni Malega in Velikega Triglava, še najbolj tam, kjer je nad njim kak žleb. Pod njim je bilo površje ledu še daleč navzdol od roba napeto. Čisto razumljivo, nekam mora zdrkniti sneg s sten Malega in Velikega Triglava, ki sta leto in dan gola.

Od gornjih robnih razpok je držala le ena skozi sneg do srenskega ledu. V njej je bilo videti, kako polzi na meji med ledom in snegom voda, gotovo snežnica, ki ob kamenju pronica skozi sneg. Čeprav je bilo opazovane dni sončno vžarevanje ledenika največje, saj se je (27. junija) sonce umaknilo za stene Velikega Triglava komaj v prvih treh popoldanskih urah, izpod snega še skoraj nikjer ni pogledalo ledno površje Zelenega snega. Ena sama modra krpa se je lesketala nekoliko nad Glavo, zarodek, ki se bo do pozne jeseni razširil preko večine površja ledenika. Tukaj je na ledu tekoča voda prodrla že do površja, kjer se je ob večernem hladu sprijela v skorjo požleda. Če prebiješ to skorjo s cepinom, najdeš pod njim tu in tam še sneg, seveda letošnji, kajti lanski je že sprijet v sren ali pretopljen v srenski led.

Tako nekako se torej hrani in ohranja naš ledenik. V gornjih predelih se kopiči plazovni in avtohtoni sneg, ki se na površju topi. Tekoča voda spontoma zmrzuje, pretaplja sneg in zmrzuje v led in sčasoma s tem maso prestavlja navzdol. Ali je pri vsem tem res še nujno potrebno, da mora segati gornji rob na sremsko mejo? Če pa ta res poteka tako visoko, zakaj se ne pretvarja sneg gornjega snežišča, ki je vendar višje od ledenika, v led, saj je podlaga tako ploska, da zadržuje avtohtoni (ne več plazovni) sneg? In zakaj ni več ledenika na oni, prisojni strani Triglava, Za Planjo, kjer se zapadli sneg prav tako obogati s tistim s sten?

Vsekakor ne bi vtaknil roko v ogenj za prepričanje, da leži gornji rob ledenika nad sremsko mejo. Prej bi verjel, da se ima zahvaliti za svoj obstoj ne samo višini, marveč tudi plazičem s sten in osojni legi.

Se en pogled v brezno pred Glavo na koncu ledenika. Daleč tak pogled sicer ne seže, komaj kakih 15 m, uho pa dojamе trkljanje kamna mnogo dalje. Kam drži to brezno? Kam se odtaka ta del ledeniške vode, ki zaide vanj? Drži vzporedno s Severno Triglavsko steno prav do dna Vrat, kjer se ob številnih izvirih poji Bistrica? Morda bi našli globine, kakršne so poznane iz brezen v Severnih Apneniških Alpah, v deželi, ki nima tako lepih jam na nizkem krasu, kot je primer pri nas.

Se en pogled na rob brezdna, kjer odlaga topeči se led kamenje — miniatura podoba odlaganja moren, ki jih je ledena doba raztrosila po velikem delu Julijskih Alp in podnožja, do Radovljice in mostu na Soči.

Za morfologa morda najbolj poučen je pogled z Doliča ali recimo s Kanjavca na obe strani, na vzhod, kjer se odtekajo vode v Savo, in na zapad, v porečje Soče. Kaka razlika! Na vzhod padajo suhe doline polagoma, na zapad v skoku. V dolino Zadnjice se zniža tod površje v nekaj kilometrih na isto višino, nekaj pod 1000 m, se zniža na vzhodu relief šele nekje v Vojah. In to končno ni nič čudnega, če upoštevamo, da izkorišča Soča kot ena najmlajših evropskih rek padec, ki ga doseže Sava na dolgi poti do Črnega morja, na kratko razdaljo do mladega ugrezajočega se Jadranskega morja. Od tod večja erozivna moč Soče in pa dejstvo, da je doslej prestrigla že marsikatero dolino (n. pr. pri Doliču ali ono ob koncu Doline pri Jezerih), ki je držala nekoč, v pliocenu, v porečju Save, še dalje na zapad.

Se nekaj za premišljevanje za na pot s Triglava čez Hribarice in Dolino pri Jezerih (včasih »Dolino pri Triglavskih jezerih« imenovano) proti Bohinju, kjer se mora telo neredko ponižati v kako konto ali vrtačo, od koder ga morajo spet zanesti že utrujene noge.

Poznaš predel za domom Planiko, t. im. Triglavske pode, pol krnico, pol kraško obliko, obdano s treh strani s stenami? Si že poskušal od tu zlesti direktno na Veliki Triglav? Potem veš, kako po teh stenah dežuje kamenje. In kam izginja to kamenje? Na dnu so konte in uvale in v njih je neredko živoskalna osnova. Skozi nje uhaaja vsa voda in samo ta voda lahko odnaša s sabo ves ta material, seveda v raztopljenem stanju. Da te količine niso male, si lahko misliš! Enako je s kontami in kotanjami po Hribaricah, v Dolini pri Jezerih, kjer segajo nekatera melišča v jezera sama, a jih, čeprav so mala, vendar ne zasujejo (n. pr. v Veliko ali Črno jezero). Velike take kotanje so Planina v Lazu, Velo polje, Dedno polje itd., itd. Nekateri so te oblike z raznosmernim strmcem pripisovali predvsem delu ledenika. Če pa vidimo, da nastajajo te kraške oblike še danes pred nosom, ali moramo potem pri razlagi razvoja še klicati na pomoč ledeno dobo? Isto velja za t. im. Triglavska jezera. Za poznavalca krasa so to čisto navadna kraška jezera, nastala tam, kjer se talna voda dvigne na nepropustne plasti (v našem primeru jurske škrljave apnenice, prav lepo vidne pri Dvojnem jezeru). Če trdimo, da je dal dolini glavno obliko pliocenski pretok Save Bohinjke in če menimo, da kaže površje v drobnem danes predvsem kraške oblike, s tem še ne zanikujemo, da ne bi polzeči led imel sposobnosti, očistiti dolino melišč, obrusiti stene vseh škarp in žlebičev. Da pa bi poglobljali dolino v živo skalo — to bi bilo mogoče takrat, kadar bi se posrečilo razbiti kamen z ledom in jeklo z železom.

Z Debelega vrha, s Krede ali Tičarice se vam nudi lep pogled na vse pobočje Triglavskega pogorja proti Bohinju. V nasprotju s plano Pokljuko je

tukaj svet razrezan z dolinami: dolino pri Jezerih, suho dolino med Tičarico in Kredu, med njo in Ogradi oz. Stogom, Vojami in dolino Ribnice. Tudi ta razrezanost kaže, da je Bohinjska kotlina, v kateri so ohranjeni še oligocenski sedimenti, stara sovodenj voda, ki so nato tekle menda direktno proti vzhodu, proti Sorškemu polju. Sicer pa je danes težko določiti, kje kaže površje sledove preoblikovanja tekočih voda, kje je v prevladi mehanično razpadanje, ki dovoljuje vsakemu hribu iz te ali one kamenine določeno strmino, kje so na površju predvsem kraške oblike. Vsi ti procesi preoblikovanja in zniževanja reliefa imajo enake učinke v tem, da bolj znižajo manj odporne predele. Če pogledamo na geološko karto, vidimo, da je velika večina teh dolin in kotlin nastala tam, kjer so mehkejšje plasti, n. pr. na wngenskih ali werfenskih skladih (Konjščica, Velo polje, Planina v Lazu, Blato itd.) ali pa v jurskih apnencih (Dolina pri Jezerih, Viševnik itd.).

Povratak smo v glavnem posvetili ogledu fužinarskih planin. Če bi vam orisal podobo ene, ležeče v kraški kotanji ali v suhi dolini na diluvialni nasipini, ki je izravnala dno, blizu gornje gozdne meje, ki se tukaj giblje v višinah med 1800 in 1900 m, bi opisal lastnosti večine teh planin, tudi onih, ki so na zadnjih večjih dolinskih stopnjah in so zato najvišje, kamor ženejo živino šele ob koncu junija (Konjščica, Velo polje, Planina v Lazu). Pri slednjih bi moral pristaviti le še to, da se morajo boriti za obstanek s tremi škodljivimi pojavi, z odnašanjem nasipine na spodnjih delih, z zasipavanjem obrobnihi pašnikov z melišči in s snežnimi plazovi.

PLANINSKI MARŠ ČEZ POHORJE V POČASTITEV DNEVA VSTAJE

Dvajsetega julija se je vršil drugič vztrajnostni marš čez Pohorje, katerega prireja Planinsko društvo Maribor. Lansko leto je prehodilo 42 km dolgo pot 16 udeležencev, letos pa je prepešalo isto pot 39 planincev in planink. Le eden od udeležencev je iz tehničnih ovir odstopil. Najstarejši udeleženec je štel 83 let, najmlajši pa 13 let. Povprečna starost je bila nekaj nad 40 let. Čas hoje je znašal ne celih 11 ur. Start je bil pri Mariborski koči, od koder se je vila pot mimo Ruške koče in Peska do Ribniške koče, in od tod v dolino na železniško postajo Mislinja.

V planinski pisarni PD Maribor je vladala že nekaj dni pred maršem prava razgibanost. Živahni vodja marša Jožko je nervozno sukal svojo ljubljeno viržinko, katero mu je nekaj dni preje podaril nek ljubljanski gorohodec. V soboto pred maršem so se podale posamezne skupine proti Mariborski koči, kjer je bilo zborišče in ponovna registracija vseh udeležencev. Jožko je prevzel vodstvo manjše skupine in jo vodil preko Hoč in Reke do Mariborske koče. Pot je potekala v prav zabavnem razpoloženju, saj je skrbel za specialno zabavo in razvedrilo zabavni Jožkov asistent Lojze. Mimogrede smo si ogledali novo otvorjeni Poštarski dom, ki je prava palača med domovi vzhodnega Pohorja. Mobilno podjetje »Inter-lepak« je vmes pridno lepilo lepake, ki vabijo na II. Planinski tabor pri Ribniški koči. Inter-lepak je bil celo pot prav aktiven in je celo terjal odškodnine za vidne in nevidne usluge. Ko smo prispeli v Mariborsko kočo, je bila že do dobra zasedena od samih prijavitelencev marša. Tu ste lahko videli znane mariborske planinske obraze od dolgoprogaša Soršaka do Žvižgolina Štefana, od udarnice Marjete, agronoma Vilka, zlatega Petelinška, do brhkih planink Marice, Ive in smehljajoče se zdravnice Vlaste. J. Hiršman je bil opremljen kar z dvema piščalkama; po lastnem komentanju, s prvo za moške komade, z drugo za ženske komade. Dva razantna pisika sta naznanila, da namerava vodja marša dajati pojasnila. Po čitanju prijavnih listov je vodja marša tolmačil progo in dal vse potrebne informacije. Start je bil določen za tretjo uro jutraj. Med večerjo se je razvila prav razgibana in vsestranska debata, mnogo se je seveda razpravljalo o vremenu naslednjega dne. Naš Jožko, ki je ex privato tudi vremenoslovec in vremenski napovedovalec in to po čarovniški liniji, je nemir-

nim duhovom jamčil, da bo vreme uravnaval po naših potrebah, po liniji svojih originalnih čarovniških sposobnosti. Noč je potekla v znamenju mirnega spanja. Zjutraj ste videli obraze vesele in razigrane, vse je želelo čimprej na pot. Oskrbnik koč je presenetil maršiste z izborno kavo in domačimi pustnimi krofi. Natančno ob tretji uri zjutraj je krenila kolona 40-tih planincev proti Ruški koči. Presveži jutranji zrak ter očarljiv vonj pohorskih jelk in smrek je množil našo energijo, ki sta jo dozično ves čas večala tudi Jožko & Lojze. Štefan je potegnil iz oprtnika svojo ljubljeno frulo in ganljivo igral pestre melodije. Odšli smo še v temi, ali kmalu se je zdanilo — in že smo pri Ruški koči. Proti jugu se nam je odprl pogled proti Šmartnemu in Trem modrim iz Jutrove dežele. Vpis v spominsko knjigo, žigosanje — pa hajdi naprej. Pot postaja vedno bolj prijetna, razpoloženje je odlično. Gmota 40 oseb se razbije na manjše skupine, po temah, katere se obravnavajo. Skupine se po strukturi hodcev stalno spreminjajo. V neki skupinici so znanstveno ugotovili, da so bili praprebivalci Pohorja Slovani, ki so sicer živeli na drevesih, le kadar so kegljali so stopili raz dreves. Pot je hitro minevala in že smo pri tako imenovanem Bajgu. Že je kolona v riži, in to nekaj minut pred šesto uro. Le nekaj strastnih zbiralcev žigov je skočilo na Kočo nad Šumikom, da zadovolje svoji zbirateljski strasti, ali po domače žigozbirologiji. Pot ob šumeči Lobnici je prekrasna, opojnost pohorskega jutra prelestna. Inter-lepak ima vedno več dela — in že je kooptiral v svojo delovno enoto dr. Milutina, ki ji je pokazal izredne plakaterske sposobnosti. Niso nekatere skupine še končale svojih živahnih debat, ni še Žvižgolin Štefan odigral svoje planinske simfonije, pomešane z akordi mariborske planinske himne, in že smo na Pesku. Kazalec na uri še ni pokazal devete ure. Več kot polovica poti je izvršena v krasnem stilu. Vse je sveže in razigrano. Prejšnji dan je bila na Pesku (1282 m) otvoritev nove pohorske ceste Oplotnica—Lukanja—Pesek, ki se nadaljuje proti »mašin žagi« in se bo končala v pohorskem Sent Lovrencu. Množica razigranih ljudi nas je prisrčno sprejela, pločevinasta godba in domači harmonikaš sta krepko igrala znane planinske poskočnice. Desetminutni odpočitek je bil bolj formalnega značaja kot potreba po oddihu. Stara znanaka iz Klopnega vrha («Klopna Pepca»), sedaj oskrbnica na Pesku, bi prav rada marsikateremu od starejših planincev skočila v objem, saj ima najlepše spomine na predvojno delovanje mariborske podružnice in svoje oskrbovanje Klopnega vrha. Udeleženci so lahko v največji meri in izredno poceni zadovoljili svojim potrebam po jedi in pijači. Dva razantna piska opomnita maršiste, da je treba naprej — in to proti naši ljubljenci — Ribniški koči. Kolono vodi kontraplaninec Konjeslav Soršak, sledi pestra kolona — in kot zadnji naš dični vodja marša, da bi pomagal in svetoval, če bi kazala potreba. Vrstijo se bajne jase, vrstijo se romantične poti, prihajamo v območje mahastih preprog. Okovanke se prijetno vgrezajo v mahoviti teren in že se bližamo ogromni jasi »Planinki«, od koder se nam prijazno nasmeje iz daljave Ribniška koča in nam pošilja svojo dobrodošlico. Se nismo popolnoma dojeli lepot Planinke, in že smo globoko v Šiklarici; spustili smo se za 300 metrov — in ko prekoratimo majhen pohorski potoček, se vzpenjamo proti Jezerskemu vrhu (1540 m), že pred samo Ribniško koč. Tu nas prisrčno sprejme množica izletnikov, predvsem člani SKUD Sent Ilja nad Turjakom, ki so ta dan vprizorili pred Ribniško koč Nusičevo komedijo »Dr«. Žilavi godbeniki imenovanega SKUD nas pospremiijo do samega doma z znanim »drvo-sečnim« maršem. Izvrši se stroga formacija kolone, na čelu z našim 83-letnikom. Koča je bila nabito polna planincev in drugih turistov, tako da sta imela službujoča organa PD Maribor polne roke dela. Vodja marša je registriral čas 13,15 in določil skoro triurni počitek, ker je bilo do večernega vlaka na Mislinjo več kot dovolj časa. Tu smo srečali številne prijatelje in znance, ki jim je bilo prav žal, da se niso udeležili tega lepega pohoda. Tovariš Janko je pripravil obilen in okusen obed, pa tudi prvovrstna vina iz kleti Vinarske zadruge Maribor in zlahten bizeljčan iz Sent Petra sta dvignila razpoloženje. Jožko je v znamenje izrednega zadovoljstva prižgal eno debelo znamke »Winston« in se zagledal tja proti Plešivcu, proti naši Peci in Olševi, dalje proti Korici in vabljivemu Kozjaku. Sledila je registracija udeležencev v častno knjigo PDM.

Po 5. uri so začeli odhajati prvi udeleženci, medtem ko so zadnji zapustili Ribniško kočo skoro ob šesti uri. In kmalu je bila zbrana pestra skupina na postaji Mislinja, kjer se je vršilo obligatno fotografiranje. Iz skupine udeležencev sta se zahvalila tovarišu vodji »Prelek« po rodu iz Studencev pri Mariboru in tov. Razboršek. Obudimo še nekaj reminiscenc z marša in že je hlapon na postaji. Izvrstno razpoloženje in dobra planinska volja sta bila naša zvesta spremljevalca tja do Maribora.

»frk«

OB PETDESETLETNICI PRVE PLANINSKE KOČE V DOLINI PLANICE

Na dan 3. septembra 1949. leta je preteklo petdeset let, ko je bila v dolini Planici ob vznožju Nadiže, izviru Save-Dolinke, slovesno otvorjena prva planinska koča. Kočo je s prostovoljno podporo Ratečanov postavil tedanji župnik, vnet planinec Josip Lavtižar. Ta zgodovinski dogodek je Planinsko društvo v Ratečah - Planici proslavilo 17. decembra 1949 s prireditvijo planinskega večera, združenega z akademijo.

Kar je bila pred petdesetimi — šestdesetimi leti dovškemu župniku, velikemu planincu Jakobu Aljažu, lepota doline Vrat s Peričnikom in Triglavom, očakom Julijskih Alp, to je bila Josipu Lavtižarju lepota doline Planice z Nadižo in Jalovcem, fantom od fare med Julijskimi vrhovi, kakor ga z zanosom naziva naš planinski pisatelj Evgen Lovšin.

Zgodovina rešuje tudi nedokončano pravdo o lepoti prve in druge teh dveh dolin, nastalo pred petdesetimi — šestdesetimi leti med Jakobom Aljažem in Josipom Lavtižarjem. Dejstvo je, da je po svoji lepoti in planinski udobnosti na daleč zaslovela dolina Vrat s Triglavom; dejstvo je, da je nedvomno po zaslugi Josipa Lavtižarja še pred petdesetimi leti širšemu svetu nepoznana dolina Planica zaslovela tako, da ta blaženi kotiček naše zemlje pozna danes pri nas v Sloveniji skoraj že sleherni otrok in da je sloves Planice z njenimi sedanjimi športnimi napravami prodril daleč, daleč preko meja.

Ozrimo se na življenje v dolini Planici pred petdesetimi leti, za kar nam bodi vodnica še ohranjena spominska knjiga njene prve planinske koče. Prelistati to knjigo in povzeti iz nje pomembnejše spominke in jih časovno manizane priobčiti, ne more biti odveč. Latinski pregovor pravi: »Et meminisse iuvat — tudi spominjati se koristi.« Naš pregovor potrjuje ta rek, ko veli: »Spomin je človeku najboljši prijatelj.«

Spominska knjiga hrani v svojem početku tiskano vabilo, s katerim je tedanja radovljiška podružnica Slovenskega planinskega društva, ki ji je tedaj pripadala cela Gornjesavska dolina, povabila društvene ude in prijatelje na slovesno otvoritev prve planinske koče v dolini Planici. Izpod vabila je pripisano:

»Pričujočih je bilo nad 400 izletnikov.«

Nad vse dobro obiskan planinski tabor v takrat še malo poznani dolini Planici. Pripombo v spominsko knjigo je zapisal Josip Lavtižar.

V spominsko knjigo so se izletniki začeli vpisovati že 2. avgusta 1899, torej mesec dni pred otvoritvijo koče.

Najprej so se vpisala tri dekleta: Jerica Kavalir in Ivanka Jaler iz Rateč ter Urška Smolej iz Kranjske gore. Zapisale so:

»Krasen dan. Jalovec in Mojstrovka brez megle. Izvir Save — veličasten. Kako lepa si, domovina slovenska, in mi te čislamo tako malo!«

Po spominski knjigi ni bilo do otvoritve koče ne dneva, da bi Planica ne imela svojih obiskovalcev. Največ je bilo domačinov. Prišli so izletniki iz sosednjih vasi: iz Fužin in Podklanca (Bele peči), Podkorena, Kranjske gore, Loga, Rut (Gozda), Dovjega, Mojstrane in z Jesenic. Došli so izletniki iz Radovljice, Kranja, Ljubljane in Litije. Od tujcev so Planico obiskali Nemci iz Celovca in Dunaja ter Čehi iz Prage in Moravske.

Ta ali oni izletnik je v spominsko knjigo zapisal prigodni verz, kitico ali kratko pesmico.

Pesnik in pisatelj Bogdan pl. Zagorski (Gregor Mrhar) je pesnil Nadižl. izviru Save Dolinke:

»Bistra si hči planin,
vsipaš se raz višin,
mrzel je vrelec tvoj,
sprejmi pozdrav ti moj!«

Kranjskogorčani so »v svežem zraku, v novi hiši, pri novi mizi« v prijetni družbi zaklicali Nadiži:

»Visoko iz pečin
bežiš, Nadiža, v Črno morje.
Pozdravi drage brate:
Bolgare, Ruse, Srbe in Hrvate!«

Drugi izletnik Alojzij Volc — je pribil:

»Naš ta prekrasni svet,
in naš ostati vedno mora.«

Tretji izletnik iz Kranjske gore je bil že velik gorenjski rodoljub, ko je vzkliknil:

»O ti, Planica, krasna,
danes si nam jasna!
Bog živi vse Slovence,
posebno pa Gorenjce!«

Sodeč po vzkliku treh mladenk v začetku spominske knjige in sodeč po tej kitici — če ni bila Planica »jasna« tedaj samo zaradi rime — bi marsikdo mogel sklepati, da je Planica s svojimi vršaci Jalovcem v kotu, Travnikom in Sito, Mojstrovko, Slemenom, Suhim vrhom in Ciprnikom na jugovzhodni strani, Kotovo Špico, Špico v Koncu, Vevnico, Strugovo Špico in tremi Poncami s Pončicami na zapadni strani, od zadaj pa z Mangartom skoraj vedno le v meglah. Toda motil bi se. Planica megle skoro ne pozna.

Kako je Josip Lavtižar konec preteklega stoletja delal za Planico in njene mogočne gore, nam priča njegova opomba v spominski knjigi, zapisana 8. avgusta 1899. Pisal je:

»Ravno nad izvirom Save se razteguje oholo gorovje z imenom Ponca (Poldnevnica). Letos smo 7. in 8. avgusta tja gori zaznamovali pot z rdečo barvo, vendar bi ne svetoval nikomur iti brez vodnika. Spremljevalca sta mi bila dva rateška pastirja, namreč Rud Pleš in Cojzov Janez. Razen Ratečanov je bil še malokdo na vrhu. Leta 1898 je prišel na Srednjo Ponco gospod H. Roblek, prvomestnik podružnice Radovljica Slovenskega planinskega društva. Pot ni brez nevarnosti, na kakih treh krajih precej strma, za bolj vajene turiste. Znamenita je »jama« pod strugom (nekako sredi pota) in dimnik blizu vrha. Noč nas je prehitela, da smo morali ostati pod milim nebom; kuriti je bilo treba, da nismo zmrzovali. Ravnokar smo došli srečno v Planico.«

Od tujcev, ki so v tem letu obiskali Planico je bila gotovo najbolj nesrečna Ivana Stein, učiteljica iz Dunaja, ki je prišla tisto leto v Rateče na počitnice. Kot oboževalateljica narave je skoraj slednji dan pohitela v Planico, kjer se je tudi vsakokrat vpisala v spominsko knjigo. Kako je ljubila naravo in kako ji je bila vdana, nam dokazujejo njene daljše in krajše prigodne pesmi, zapisane v spominsko knjigo v nemškem jeziku. Iz Planice pošilja svojim sorodnikom, prijateljem in prijateljicam na Češkem, v Nemčiji, na Francoskem in v Italiji dopisnice z željo, da tudi oni kdaj obiščejo ta prelepi raj v Julijskih Alpah.

Dne 26. avgusta 1899 je Ivana Stein zapisala:

»Pred 6. uro sem odšla iz Rateč, proti 8. uri sem dospela semkaj. Od tukaj grem sama na Ponco.

Ti, usode živih vseh gospod,
Tvoja sem in Tvoja bom!
Vodi brez vodnika in nezgod
srečno v rateški me dom!«

Ali je slutila svojo bližnjo nesrečo? Kdo ve? V Rateče se ni več vrnila živa. Padla je na Ponci in 28. avgusta 1899 so jo našli mrtvo na belopeški strani. Pokopana je na rateškem pokopališču.

Pri otvoritvi koče se je nad 200 planiških gostov vpisalo v spominsko knjigo. Največ se je vpisalo domačinov, potem izletnikov iz sosednih vasi po Dolini in sploh z Gorenjskega. Mnogo je bilo tudi Ljubljancev, članov Slovenskega planinskega društva. Prihiteli so nadalje Dolenjci, Goričani in Primorci — prednjačila sta pa Trst in Gorica.

Se ves september so prihajali v Planico izletniki iz bližnjih in daljnih krajev. Prišel je dovški župnik Jakob Aljaž. V spominski knjigi je zabeležil, da je bil pri izviru Nadiže že v letih 1890, 1891 in 1892.

V oktobru, ko se Planica odeva že s poznim jesenskim plaščem, so jo obiskali le še posamezniki. Zadnji v tem letu so se vpisali v spominsko knjigo rateški trije planiški pastirji: volar, kozar in ovčar ter rateški planiški spravniki, Jože Kopavnik. Z okorno roko se je pohvalil:

»Hiter sem kakor sončni prah,
sem čez stene in prepad.«

Pa se je najbrže malo zlagal. Celo poletje je siril v Tamarju in gotovo bolj redko kdaj hodil po planiških pečinah in prepadih. Za volmi, ovčami in kozami so odšli iz Planice pastirji, volar, ovčar in kozar ter spravniki — in Planica se je pogreznila v zimsko spanje.

V naslednjem letu 1900 — je, po spominski knjigi sklepa, obisk Planice precej nazadoval. Ali se izletniki niso tako pridno vpisovali v spominsko knjigo kakor prvo leto ali pa je bil obisk Planice res manjši. Mogoče so pa tudi vremenske razmere ovirale večji obisk julijsko-alpskih dolin in planin.

Planico so to leto obiskovali Slovenci, Hrvati, Čehi, Nemci in Italijani iz bivše avstro-ogrske monarhije. Inozemcev ni bilo, vsaj v spominski knjigi ni vpisanih.

Znamenitejši ljudje, ki so to leto obiskali Planico in se vpisali v spominsko knjigo, so bili od Slovencev Tomo Zupan, Anton Žlogar, Josip Lavtižar, Renier, Alojzij Volc, Ivan Valentinov Krek (dr. Jan. Ev. Krek), Ivan Barle in Oblak, dr. Kogoj, dr. Rogina, rodbine Andolškova in Vavpotičeva iz Ljubljane ter Šantlova iz Gorice; od Hrvatov profesor dr. Fr. Marković, član Kneginjskega planinskega društva iz Zagreba, od Čehov pa dr. Hřiva, član češkega odbora Slovenskega planinskega društva v Pragi.

Pesniško razpoloženi so v spominski knjigi 18. junija zapisali:

Tomo Zupan:

»Prisrčno zdrava,
Nadiža — Sava!«

Anton Žlogar:

»Oj krasna si, hči planin!
Pozdravlja te slovenski sin.«

Josip Lavtižar:

»V žitju svojem zmir naprej —
včasih pa nazaj poglej!«

J. Podvitinski (Josip Lavtižar) malo zatem zapiše:

»Je zima minila,
se pomlad vrnila;
cveto naj cvetice
krog bistre Savice!«

Nekaj dni nato, ko neznana roka zapiše, da je »Planica lepote večni raj«, pesni Alojzij Volc:

»O zemlja sveta, domovina —
naj krasna v blesku tujem je tujina,
naj zamamljiv lepota je njenih čar —
kot tebe ljubil je ne bom nikdar!«

Zopet nekaj dni pozneje zapiše Anton Žlogar v družbi Ivana Kreka Valentinovega in Ivana Barleta:

»Slovenski svet, ti si krasan,
vrhu gora, vrhu poljan!
Oj narod moj, le ljubi ga,
oj narod moj, le ščiti ga!«

Dalekovidni Krek pripiše:

»Ej planine, naše planine vame tu dihajo,
s srebrnim vencem vrh glav mi kimajo in se nasmihamo,
prsi pod sivimi jopami sladko gorko jim utripajo,
s kril zelenih srečo v dušo mi vsipajo.
V zlatih nadah iskre sojnožive utirajo;
oplojene dalje doli prot' soncu krepko prodirajo;
v zibki zlatih sanj kot nekdanj mati me ajajo
in o jugu, o našem, bodoče bajke mi bajajo.«

In Ivan Barle želi:

»Naj bi vedno tod hodili —
oj junaške Slave sini!«

V letu 1901 izkazuje spominska knjiga še slabši obisk Planice kakor prejšnje leto. Ali so bile vremenske razmere še bolj neugodne v preteklem letu ali pa so bili obiskovalci Planice še manj naklonjeni spominski knjigi kakor njih predniki? Odgovora ni, Planica pa molči. Toda sloves Planice je prodrli že daleč v široki svet. Po spominski knjigi so Planico v tem letu obiskali poleg Slovencev iz bližnjih in daljnih krajev gostje iz Sarajeva, Zadra, Trsta, Dunaja in Prage. Prišli so tudi nemški gostje iz Beljaka, Celovca in Vošperga. Od teh je nekdo na svojem jeziku zapisal v spominsko knjigo:

»V teh svetih dvoranih ne poznamo osvete!«

Gotovo je ta nemški prenapetež še v Planici mislil na tedanji brezobzirni nemški boj proti Slovincem, zavidajoč jim Planico z njenimi naravnimi krasotami.

V tem letu so v spominski knjigi zapisane samo dve — tri kratke prigodne pesmice, ogrevajoče se za lepoto Planice in za bistri izvir Nadiže - Savice. S podpisi še nekaterih obiskovalcev Planice se zaključijo tretje leto spominske knjige.

Leto 1902 je bilo mnogo bolj razgibano kakor prejšnje dve leti, kar nam vidno priča spominska knjiga, ki hrani mnogo podpisov izletnikov iz raznih krajev nekdanje Avstro-ogrske. Planico so v tem letu obiskali celo Nemci iz tedanje Nemčije.

Ko v prejšnjih letih pogrešamo v spominski knjigi med obiskovalci Planice dijake in visokošolce, so bili ti v tem letu prav častno zastopani. Duh planinstva je tedaj zajel že široke dijaške vrste in počitnice so ponesle dijake, abituriente in visokošolce po naših dolinah in planinah. Da so le-ti zapisovali v spominske knjige prigodne krajše in daljše pesmice, ki so jim vdahnili skoraj dosledno tudi tiho hrepenenje po ljubezni, kdo bi jim to zameril?

Razen dijaških pesmi, opevajočih lepoto naše domovine in njenih dolin in gora ter hrepenenja po ljubljenih mladenkah, sta v knjigi zapisani še dve kitici domačih obiskovalcev Planice, katerih ena slove:

»Umiril sem srce,
pozabil težave vse,
ker videl sem ta zaprti svet,
slovenske zemlje krasni cvet.«

Leto 1903 je glede obiska Planice ravno tako razgibano in živahno, kakor je bilo razgibano in živahno preteklo leto. Planico so zopet obiskovali izletniki iz bližnjih in daljnih krajev Slovenije kakor tudi iz drugih dežel nekdanje

avstro-ogrske države. Starim izletnikom so se pridružili novi iz starih in novih vasi, trgov in mest. Posebno mnogo je bilo med izletniki Čehov, kar je vse-kakor pripisati okolnosti, da so v tistih časih začeli Čehi močno obiskovati Kranjsko goro kot poletno letovišče, za kar ima največjo zaslugo tedaj v Kranjski gori živeči in planinsko neumorno delujoči pokojni dr. Josip Tičar.

Tudi dijaki, abiturienti in visokošolci niso zaostali za svojimi tovariši iz prejšnjega leta. Zaostali tudi niso s prigradnimi pesmicami v spominski knjigi, čeravno kajkrat z dodatnimi hudomušnimi domislicami. Po navdušenem pozdravu Planici in nje bistri vodici zakliče visokošolec Ivan iz Trbovelj:

»Le nekaj tukaj mi še manjka —
Kdo pač? — To težka je uganka!«

Izmed mnogoštevilnih gostov Planice v tem letu bi od tedanjih vidnejših slovenskih mož imenoval: Josipa Lavtižarja, Jakoba Aljaža, Ivana Baloha, dr. Josipa Tičarja, dr. Stojca, dr. Ellerja, Bl. Turka, Al. Knafeljca, Jožefa Hočevarja in Rajka Goloba, od tujcev pa Franca Konrada pl. Hötzendorfa, takratnega generalnega majorja v Trstu in poznejšega načelnika avstroogrskega generalnega štaba. Planico je obiskal 28. julija 1903.

Ali je naključje ali je usoda, da se je pokojna Ivanka Jalen 2. avgusta 1899 kot druga ob začetku in 2. septembra 1903 kot predzadnja ob koncu vpisala v spominsko knjigo — in spominska knjiga prve planinske kočje v dolini Planici se za vedno zaključi s 5. septembrom 1903.

In zakaj? Narava nikdar ne miruje, ob svojem času terja svoje. Velik plaz je že v naslednji zimi prigrmel z Zadnje Ponce in podrl planinsko kočjo ter uničil večletni trud in delo Josipa Lavtižarja. Stari Tamar, stara lesena pastirska kočja, kjer so se potem zbirali obiskovalci Planice, se je po prvi svetovni vojni umaknila zidanemu pastirskemu domu, ki se je jel pred drugo svetovno vojno popravljati in urejevati v planinski dom.

In mi? Ali si ne bomo po svojem delu rekli na nedeljo ali praznik s pesnikom Silvinom Sardenkom:

»Pojdem s prvim vlakom v Planico —
po kraljico, po resnico —
rad obraz bi videl njen.

Iznad silnih skal in skladov,
iznad padcev in prepadov
vsaj odmev bom čul — iskren.

Da, iskren bo naš odmev v Planici in poživljeni se bomo vrnili iz Planice na vsakdanje delo.

V ŠTEV. 8., 9. 10. POPRAVI V ČLANKU DR. ŠAŠLA:

- štev. 8 str. 333 11. vrsta od zg.: Vzhodno — prav Zahodno,
štev. 9 str. 385 6. vrsta od sp.: južni — prav vzhodni,
str. 390 4. vrsta od sp.: V. Vuh — prav V. vrh,
štev. 10 str. 428 9. vrsta od sp.: (na Poljane) — prav (ne Poljane),
str. 429 10. vrsta od sp.: baje — prav baja,
str. 429 3. vrsta od sp.: »von Sathrant« — prav »von Starhant«,
str. 430 2. vrsta od zg.: Poliške in Špike — prav Poliške Špike,
str. 430 4. vrsta od zg.: Osojčica — prav Osojščica,
str. 430 30. vrsta od zg.: besede — prav beseda,
str. 432 15. vrsta od sp.: Podnašnje — prav Poldnašnje.

DRUŠTVENE NOVICE

Club Andino Bariloche je na PZS naslovil pismo, v katerem javlja to planinsko društvo s področja Andov, da je v njem včlanjenih tudi nekaj Slovencev, ki so v l. 1951 in 1952 napravili nekaj prvenstvenih vzponov na dva vrhova Trois pics med jezerom Cholíla in Puelo. Osrednji steber (2550 m) so po dr. Henriku Tumi imenovali Torre Tuma. Andinistični klub prosi našo zvezo za spise dr. Juga in dr. Tume, da jih deloma uporabi v svojem glasilu »Anuario del Club Andino Bariloche«. O teh vzponih so pred meseci že poročali naši dnevniki.

UIAA (Union internationale des Associations d'Alpinistes) obvešča s pismom z dne 4. junija 1952 o organizaciji CISALP (Centre International de Secours Alpin — Mednarodni center gorske reševalne službe). UIAA je ustanovila v Genévi telefonsko službo nazvano kratko CISALP. Ta center zveze ima naslove in telefonske številke vseh reševalnih postaj v Alpah, in sicer v Franciji, Švici, Italiji, Nemčiji, Avstriji in Jugoslaviji. CISALP torej vsakomur v kateri koli deželi lahko sporoči naslov katre koli reševalne postaje. Tel. št. 11 v Genévi vas zveže s CISALP-om, ki vam takoj postreže z zvezo z zaželeno reševalno postajo in v večini primerov tudi z naslovom načelnika postaje. CISALP pa v nobenem primeru ne organizira reševanja in ne prevzema za reševanje nobene odgovornosti. To je še zmerom v rokah družine pogrešanca ali ponesrečenca oz. v rokah pristojne reševalne postaje. Pristaviti je treba temeljno pravilo za slehernega planinca in alpinista: Ne odhajaj na turo nikoli, ne da bi prej javil smer in cilj svoje ture, kajti to v primeru nesreče olajšuje iskanje in reševanje.

Planinsko društvo »Apatin«. PD Apatin je, čeprav zelo oddaljeno od pravih pogorij, gora in gorstev, izredno živahno delujoče planinsko društvo. Posebne pohvale je vredno to, da člani vsako leto prireajo daljše skupne pohode v Alpe, kjer preizkušajo svoje znanje, pridobljeno na tečajih in seminarjih. Pred leti so se dalj časa mudili na območju Raduhe in poslali PD Celju izčrpno poročilo o turi, o

svojem markacijskem delu na Raduhi, o pomanjkljivostih, ki so jih opazili. Letos je šest članov (Udvari, Šubert, Udvari, Hedji, Fles, Sajer) na čelu s podpredsednikom društva Rudolfom Udvarijem naredilo lepo turo iz Kranjske gore preko Prisojnika, Triglava v dolino Triglavskih jezer in od tam sestopilo v Trento ter turo zaključilo na Mostu na Soči. O turi so vodili jednat dnevnik in ga poslali v uredništvo.

Planinski dom na Šmohorju nad Laškim. Med Savinjsko in Rečško dolino pri Laškem se vleče od Savinje proti Mrzlici veriga hribov. Približno sredi njih stoji Šmohor (784 m) s starodavno cerkvico in nad 300 let starimi lipami. Približno 500 m vzhodno od cerkve je novi planinski dom, na sončni travnati planoti s krasnim razgledom proti jugu na Laško in zasavsko gričevje preko dolenskega Triglava — Kuma tja doli do Gorjancev, na drugo stran pa na Savinjsko dolino, Pohorje in Savinjske Alpe.

Šmohor je lahko dostopna izletna točka iz Laškega mimo Malška po lepi, zložni gozdni poti ali pa skozi prijazno planinsko vas Slivno. Iz Laškega se pride do doma v dveh urah. Druga pot drži iz Celja skozi Košnico ali iz Tremerja od mlina pri viaduktu po senčni markirani poti po severni strani Maliča, dalje iz Petrovc skozi Liboje, iz Žalca skozi Zabukovco, iz St. Pavla pri Preboldu. Šmohor je tudi prehodna točka, če greš iz Mrzlice in Kala na Laško. Vsa ta pota zložno prehodiš v dveh, treh urah.

Dom je zgrajen v kmečkem slogu, deloma iz kamna, deloma iz lesa. V visokem pritličju ima veliko in malo obednico, obe opremljeni s pohištvom v spodnještajerskem slovenskem kmečkem slogu iz veliko kmečko pečjo. Tu je tudi velika kuhinja s stranskimi prostori. Spodaj so zračne kleti, prostor za shrambo in pripravljanje smuči, pralnica in spalnica s 6 posteljami. V mansardi je sedem sob s po dvema in več posteljami. V podstrešju pa bo skupno ležišče za 50 oseb. V vseh prostorih je napeljana električna razsvetljava. Dom je začasno oskrbljen s kapnico, ki se zbira v rezervoarju z dvema filtroma,

Planinski dom na Šmohorju

zgrajenem po načrtih bivšega Higienškega zavoda v Ljubljani. Društvo ima v načrtu zgraditi vodovod, za kar si je že pridobilo vknjiženo pravico.

Pred vojno v Laškem ni bilo samostojnega planinskega društva, ampak so bili laški planinci včlanjeni v takratni Posavski podružnici SPD v Zidanem mostu. Ustanovili so si poseben odsek, ki je leta 1929 otvoril prvo planinsko postojanko na Šmohorju. To je bila lesena koča pri cerkvi, last sosednega posestnika, in jo je imela podružnica v najemu za 20 let. Kmalu se je pokazalo, da ta koča ne zadostuje potrebam razvijajočega se planinstva. Zato je laški odsek že leta 1936 sklenil postaviti nov planinski dom, ki bi naj ustrezal zahtevam planincev smučarjev ter drugim oddiha potrebnim ljudem.

Dne 6. V. 1940 so laški planinci zasadili prve lopate na stavbišču in položili temeljni kamen današnjemu planinskemu domu. Vojna je prekinila delo že kmalu po začetku gradbe. Po vojni se je v Laškem ustanovilo planinsko društvo, ki je nadaljevalo delo in ga dovršilo. Delno je dom oskrbovan že od jeseni 1950. Slavnostna otvoritev se je vršila 17. avgusta 1952.

Društvo je pri svojem prizadevanju uživalo vso podporo naše ljudske oblasti, posebno Ljudskega odbora okraja Celje-okolica ter Planinske zveze Slovenije, množičnih organizacij, v prvi vrsti sindikalne podružnice rudnika Laško, podjetij in članstva, ki je s prostovoljnim delom mnogo pripomoglo k čim hitrejši in cenejši dosegci cilja.

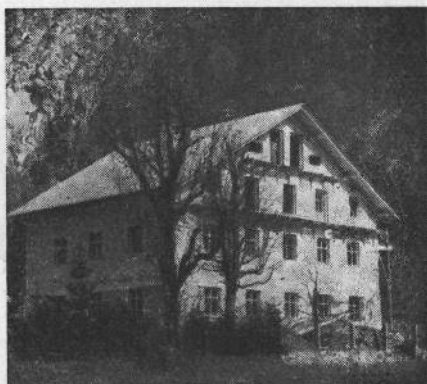
Dom na Slemenu odprt. V nedeljo 21. t. m. je delovni kolektiv Tovarne usnja Šoštanj odprl svoj planinski dom na Slemenu. Z njim je vzpostavljeno novo oporišče za razvoj planinstva v enem izmed najlepših predelov naše domovine, v trikotu Celje—Solčava—Slovenj Gradec—Celje. Šoštanjčani so približali celjski kotlini našo koroško zemljo, severne Karavanke, veličastno Uršljo goro in mogočno razprostranjeno Peco, bajni prestol kralja Matjaža, ki se razgleduje po naši Koroški vse tja do Celovca, Beljaka, do Višarj in do Kanala. Zdaj je planincu—popotniku omogočeno, da brez skrbi premeri dolgo, a zanimivo, bogato pot od Mozirja preko Golt, Smrekovca na Št. Vid, na Uršljo goro in v Mežiško dolino. Ta del naših gora je sicer doslej imel razveseljiv obisk, saj je letno pristo-

pilo na Uršljo goro in Golte blizu 20.000 planincev. Zdaj pa bodo omogočene tu lepe sredogorske ture za staro in mlado, vezane in krožne ture, ki že same po sebi nudijo možnost planinske vzgoje. Geološko, orografsko, toponomastično in zgodovinsko prezanimivo pogorje od Raduhe do Uršlje gore, od Golt do Pece je odprto delovnim množicam industrijskih in rudniških centrov v Žerjalu, Črni, Mežici, Guštanju, Slovenj Gradcu, Soštanju, Velenju in Celju.

Delavski planinski dom v tej prelepi okolici moramo iskreno pozdraviti. Tudi ta dom je dokaz, da so za planinstvo po osvoboditvi nastopili novi časi. V 7 letih smo zgradili šestkrat več novih planinskih postojank, kakor v dobi med obema vojnama. Ni več nobenega delavskega centra, ki bi ne imel svoje planinske postojanke, bodisi na Primorskem, Gorenjskem, Dolenjskem ali Štajerskem ali Koroškem. Idrija, Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Jesenice, Škofja Loka, Železniki, Kamnik, Kranj, Celje, Sevnica, Krško, Novo mesto, Maribor, Slovenska Bistrica, Ruše, revirji v Zasavju itd., to so nova vzletišča planinske misli, ki jo nosi naše delavstvo. To je nekaj popolnoma novega pri nas, na kar delavsko gibanje v svojem težkem političnem boju pred vojno nikoli ni prišlo. Zdaj je spregovorilo tudi tu.

Delavskemu kolektivu je ob otvoritvi čestital zastopnik Planinske zveze Slovenije, tov. Prosenc, zastopniki večjih tovarn usnja, ki so pomagale pri graditvi z denarnimi sredstvi, in zastopniki sosednjih planinskih društev. Dom je otvoril tajnik PD Šoštanj, tov. Dolšak, slavnostno besedo pa je imel predsednik tov. Stegnar, direktor Tovarne usnja v Šoštanju. Otvoritve se je udeležilo nekaj stotin planincev iz okolice, mnogo domačinov, PD Celje pa se je s člani in zastopniki pripeljalo prav do doma z mestnim avtobusom. Mimo doma na Slemenu drži namreč lepa, dobro ohranjena avtomobilska cesta iz Šoštanja na Črno. Dom na Slemenu je zato tudi pomembna turistična postojanka. Je lepo urejen in dela graditeljem v vsakem pogledu čast. Šoštanjčanom želimo pri njihovem nadaljnjem planinskem delovanju čim več uspehov.

Dom v Logarski dolini

Planinski dom v Logarski dolini je letos PD Celje gradilo od 15. junija do 15. oktobra. Izvršena so bila vsa zidarska in mizarska dela, manjka torej samo oprema. Dom ima 18 sob, dve jedilnici, električno razsvetljavo, tekočo vodo v vseh sobah. Je edina turistična postojanka v Zg. Savinjski dolini zgrajena po vojni. PD Celje namerava zgraditi zraven Doma še dependanso in weekend hišice v lastnem gozdu za Domom. Do te planinske postojanke je skoro enako daleč iz Celja kakor iz Ljubljane. Pred vojno je imela stalno avtobusno zvezo z obema središčema, danes nobene. PD Celje je zvezo s Solčavo, Plestjem in Logarskim kotom vzdrževalo z lastnim avtobusom od l. 1948 do letos. Novi predpisi o uvozu pa so mu preprečili nabavo novega avtobusa, čeprav je bilo vozilo plačano pri Slovenija-avto že 20. avgusta 1952.

UIAA je letos zborovala prvič v Avstriji v Zell am See od 6. do 12. septembra. UIAA združuje večino evropskih planinskih zvez pa tudi zveze v Argentini, Kanadi, Veliki Britaniji, Mexiki, v celoti skoraj 800.000 članov. Izvršni komite ima stalne in nestalne člane. Stalni so: SAC (Švica), CAF (Francija), CAI (Italija), Švedski AC, Poljsko društvo »Tatra« in Ogrska turistična zveza. Zadnji dve sta iz političnih razlogov suspendirani. Nestalni člani komiteja pa so Kanadski AC, naša PZS in Zveza avstrijskih planinskih zvez (VAVÖ). Avstrijci so se zavedali pomena skupščine in so ji znali dati reprezentativen okvir in dostojen potek. Pokro-

viteljstvo je prevzel prosvetni minister dr. Kolb. Delo UIAA je usmerjeno v demokratičnem duhu prostovoljnega sodelovanja vseh včlanjenih zvez predvsem z namenom, da se planinske izkušnje in sredstva čim hitreje razširijo pri vseh članih: poenotenje planinskih zemljevidov, enotni mednarodni klic na pomoč, poenotenje tečajnostne lestvice, gibljivost reševalne opreme. O poteku in delu skupščine bo v prihodnji številki poročal predsednik PZS. Zastopstvo PSJ je bilo na tej skupščini zelo močno.

Maurice Herzog v Ljubljani. 13. X. t. l. je imela Ljubljana čast pozdraviti francoskega alpinista inženirja Maurica Herzoga, zmagovalca Anapurne, voditelja znamenite francoske himalajske ekspedicije l. 1950. Alpinističnega heroja je povabila k nam Planinska zveza Slovenije in mu priredila lep, pristrčen sprejem. Žal dan ni bil lep, da bi bil slavnj himalajec utegnil videti lepote naše domovine v vsej njihovi prelesti. Zvečer istega dne ob 20. uri je imel predavanje v veliki dvorani Uniona, ki je bila nabitobito polna, vstopnice pa so bile že dva dni pred predavanjem razprodane. Mnogo poslušalcev je prišlo iz dežele, večje skupine z avtobusi iz Jesenic, Kranja, Kamnika in iz Celja. Maurice Herzog je takoj osvojil publiko s svojim pozdravom, v katerem je omenil junaštvo jugoslovanskih narodov v zadnji vojni in poudaril mednarodni humanizem, ki mora prevevati slehernoplaninsko organizacijo in vsakterega njenega uda. V imenu PZS je pre-

davatelja s toplimi besedami pozdravil predsednik tov. Fedor Košir in mu izrekel dobrodošlico. V odmoru med skioptičnimi slikami in prvim delom filma je tov. Živojin Prosenc predavatelju izročil reprezentativen album, dar PZS, z darilom pa ga je počastila tudi PD Ljubljana-matica po tov. Marselu.

Predavatelj se je daril razveselil s prisrčnimi besedami, s katerimi je izrazil navdušenje nad gostoljubnim sprejemom, ki ga je doživel v Ljubljani. »Samo, če se bomo spoznali med seboj, se bomo imeli radi,« je izjavil, izražajoč željo, da bi bila čim prej omogočena intenzivna izmenjava francoskih in naših alpinistov. Publikaja je prva francoskih alpinistov pogosto prekinjala z dolgotrajnim ploskanjem.

Predavanje, ki je sledilo, je bilo razdeljeno v tri dele. Prvi del so spremljale skioptične slike od pariškega letališča Le Bourget do šotorišča I v višini 5500 m pod Anapurno. Drugi in tretji del je spremljal film, deljen na vzpon in na sestop.

Predavatelj je pritegnil srca poslušalcev s svojo skromnostjo, prirodnostjo in prisrčnostjo in ne nazadnje tudi s prijetno, razločno, elegantno obliko svoje že širom po Evropi znane, povsod z navdušenjem sprejete konference. (O vsebini, to je o ekspediciji, o Herzogu in drugih članih je Planinski Vestnik večkrat poročal. Gl. letnike 1950, 1951 in 1952 pod »Razgled po svetu«.)

RAZGLEDO SVETU

Dve žičnici na Piz Sol bodo gradili v Švici. Ob tem se razpihuje podobna pravda kakor svoj čas pri nas zaradi meteorološke postaje na Triglavu. Kaj hočemo, romantika je lepa reč, a realne potrebe so velesila, ki se prav malo meni za sanjarije ljudi, ki iščejo oddiha v samoti, daleč od sveta in družbe. Tehnične naprave ne dvigajo na nekdanje samotne vrhove samo ljudi z njihovo modo in šminko, ampak predstavljajo visoko v »nepokvarjeni« gorski svet tudi dancing in bar. SAC se je gradnji takih žičnic uprl; kakšen bo uspeh spričo »tujsko-

prometne industrije«, pa si lahko mislimo.

Za obrambo Matterhorna je UIAA zbrala doslej 77.000 podpisov. Med njimi je tudi večina planinskih društev in klubov, ki kaj pomenijo, dala svoj podpis zato, da se prepreči gradnja vzpenjače na Matterhorn. Nedvomno je posebno to za nekaj časa zavrlo izvedbo načrta ing. Conte Lora Totino. Tudi krajevna oblast v Aosti je proti njegovemu načrtu. Varen pa bo Matterhorn šele tedaj, če ga bosta v posebni pogodbi priznali kot »prirodno znamenitost« Italija in Švica.

Matterhornova žičnica se je obravnavala tudi v italijanskem parlamentu.

Italijanska meja dela težave tudi švicarskim in angleškim turistom, če jo prekoračijo v Alpah. Komentator švicarske planinske revije zabeleži sitnarjenje, pretirano strogost in surovost italijanskih obmejnih funkcionarjev z vprašanjem, če niso taki izgredi ostanek starih fašističnih prepričanj, ki menda niso več v veljavi. Prepričan je, da bo vse to odpadlo že zato, ker je revija to zabeležila.

Ricardo Cassin in njegova reševalna ekipa je dobila medaljo »Planinskega tovarištva« za l. 1951. Isto odlikovanje je prejela tudi vdova vodnika Payota, ki ga je doletela smrt pri reševalni akciji na Mont Blanc na grebenu les Bosses, kjer se je zgodila znana letalska nesreča.

»Zima plazov« l. 1950/51, je naslov knjigi, ki jo je izdala švicarska gozdarska inspekcija o vseh zabeleženih in opaženih pojavih v strašni zimi l. 1950/51. Snov je razdeljena po kantoni, posebna razprava pa primerja razdejanje v tej zimi s tistim iz leta 1887/88.

Fitz Roy je po mnenju Saint Loupa največji dogodek v alpinizmu. Lionel Terray in Magnone sta s svojim vzponom naredila nekaj, kar je nad vsemi izrednimi smermi v Alpah, tudi nad Pointe Walker. Uporabila sta 120 klinov, imela sta s seboj tudi 10 lesenih zagozd in vravno lestvico. »Akrobatska alpinistika v Alpah izumira, poraja pa se v Andah.«

Hôtel des Neuchâtelois, zavetišče, ki ga je l. 1827 zgradil na ledeniški moreni Unteraargletscherja geolog J. J. Hugi v višini 2545 m, je leta 1950 pristalo v višini 2144 m, torej 400 m nižje in $4\frac{1}{2}$ km vzhodno od prvotnega mesta. Tako pot je potujoči ledeniški material naredil v 110 letih. Zavetišče pri tem seveda ni ostalo celo, ostanke pa bodo izročili planinskemu muzeju.

La Montagne, revue officielle du CAF, januar, februar in marec 1952. Vsebinska: Maurice Lenoir, Cordillera Blanca; L. Gevril, Francoska ekspedicija na Nanda Devi, S. Ducaillard in J. Coudere, Speleološki problemi v Marboré. Ostalo zavzemajo drobiž, novice, objave. Številka obsega za vse

tri mesece 24 strani, ima razkošno opremo in sijajne fotografije (Mont Maudit, Alpamayo, Garhwal). Maurice Lenoir se je udeležil francosko-belgijske ekspedicije v Cordillero Blanco l. 1950. Pobudo zanjo je dal pokojni Georges Kogan. Lenoir nam na kratko opiše, kako so potovali do svojega taborišča v višini 5300 m, odkoder so osvojili dva vrhova nad 6000 m. Prvega so imenovali Nevado Pisco, v spomin peruanske nacionalne alkoholne pijače. Edina težava je bila v tem, da so bili premalo aklimatizirani. Nato so postavili šotore v višini 5800 m pod Huasearanom (6768 m), najvišjim vrhom Peruja. Tu so doživeli vihar, s katerim so se borili tri dni, premagali vse tehnične težave in bili že na vršnem pobočju v višini 6600 m, na kar so obrnili, tako rekoč tik pred ciljem. Nato so počivali en teden, da se pripravijo na zavzetje najlepše gore na svetu, kakor so jo krstili Švicarji, Nevado Alpamayo. Pri pohodu v njeno območje je zbolel predsednik CAB Mallieux; izgubili so del prtljage z mulo vred, ki je strmoglavila s poti v prepad, sicer pa so se srečno pretolkli do mesta, od koder so študirali vzpon na Nevado Alpamayo. Stene so se jim pokazale kot neprehodne, zato so si izbrali severni greben. Greben je deloma kopen, ker je izpostavljen stanovitnemu silnemu vetru, ki vleče od Amazonke proti Tihemu oceanu. Po njem so v 12 urah dosegli vrh, sestopili ponoči za nekaj dolžin vrvi in bivakirali v ledeniški špilji. Naslednji dan so sestopili v gosti megli. — Nato so se po nekaj dnevih povzpeli še na Quitaraju (6100 m). Vodili sta obe ženski, ki so ju vzeli s seboj, Claude Kogan in Nicole Leininger... Louis Gevril, poleg Duplata vodilni član ekspedicije, ki jo je l. 1951 organizirala lyonska sekcija CAF, nam v nekoliko bolj zgovornem članku opisuje doživetja na Nanda Devi, ki je do Annapurne »držala« višinski rekord. L. 1936 se namreč nanjo povzpeli Tilman. Ekspedicija je imela v načrtu osem tisočakov, toda zaradi nemirov med Pakistanom in Kašmirjem je morala to opustiti. Sicer pa je tudi Nanda Devi »ugledna« gora. Vsi, ki so se ji približali, jo opevajo: Longstaff, Ship-ton, Tilman. Roger Duplat je nameraval prečiti greben, ki veže Nando Devi z vzhodno Nando Devi, nekaj,

česar v zgodovini Himalaje ni poizkusil še nihče. Šli bi po južnem grebenu za Tilmanom, nato po grebenu, ki sta ga leta 1939 premagala Poljaka Bujak in Klarner. Postavili so tri taborišča (v višini 5720, 6100 in 6450 m). Duplat in Vignes sta z dvema domačinoma v izredno kratkem času postavila četrto taborišče v višini 7500 metrov. Od tu je Duplat poslal poslednje sporočilo in povelja. Minili so trije dnevi. Gevril se napoti za Duplatom, a ne najde nobenega sledu. Vrne se v taborišče III; ker začne primanjkovati hrane, zapove umik. Deset dni po odhodu Duplata je Gevril poslednjič poskusil odkriti sled za njim in poskus skoraj plačal z življenjem. Uganka njune smrti je ostala nepojasnjena.

Alpinisme, revija G. H. M. (Groupe de Haute Montagne), urednik Lucien Devies, april 1952. Vsebina: Michel Bastien, Vzhodna stena Grandes Jorasses. — Opis plezalne ture ima vse tiste črte, ki jih tako odločno odklanja urednik švicarske revije Les Alpes: športni alpinizem, vrhunski tehnika itd. Plezalca sta bivakirala v nemogočem položaju, pripeta v cel sistem vrvi, stopnih zank, lesenih zagozd, v steni ju je lovila snežna vihra, mraz. Prevod Batesovega članka Amerikanski alpinizem nas seznaja s posebnim razvojem alpinizma v ZDA. Pred vojno se je ameriška mladina zanimala le za smučanje, medtem ko ji plezanje ni bilo pri srcu. Po vojni pa se je izredno razvil interes za alpinistiko. Mnogo zaslug za to imajo ameriške planinske vojaške enote, predvsem 10. divizija, ki je bila stacionirana prvotno v območju Mount Rainier, nato v Coloradu. Divizija se je izkazala v boju z nemškimi alpinci pri Bologni, ko je jurišala na Mont Belvedere in ga zavzela. V tej diviziji je bilo mnogo članov American Alpine Cluba in National Ski Patrol. Po drugi svetovni vojni so se z razširjenjem planinstva začele množiti tudi planinske nesreče, kar se pred vojno v Ameriki sploh ni pripetilo. AAC je bil ustanovljen l. 1902 in ima komaj 360 udov, ki poleg tega pripadajo še lokalnim klubom (Appalachian Mountain Club — Boston, Sierra Club — San Francisco, Mazamas — Portland, Oregon, Mountaineers — Seattle, Colorado Mountain Club — Denver Alpine club of Canada — Banff in Van-

couver). Najstarejši klub je v Bostonu (l. 1878), najmlajši v Coloradu (l. 1912). V Bostonu je 5000 članov, v Coloradu 6000; AAC je torej nacionalno jedro ameriškega alpinizma. Mlajši klubi so nastali v Chicagu, Arizoni, Washingtonu in v Mexici (Club Exploraciones de Mexico). Svoje ožje klube imajo znane univerze v Harvardu, Yale, Dartmouthu in Stanfordu. Upoštevati pa je treba pri tem, da so pogoji za sprejem v klube daleko manj strogi kakor za G. H. M. (Francosko alpinistično skupino). Amerika pri vsem tem nima nobene gorniške tradicije, nima tudi gorjancev, ki bi živeli z gorami že od nekdaj. Za povprečnega Amerikanca je problem, kam naj gre v hribe. Alaska je predaleč, za ekspedicije v inozemske gore pa jih je malo rojenih in sposobnih. Vendar so tudi v Ameriki predeli, kjer se utedne gojiti pravi alpinizem, ne samo planinsko popotovanje. To so Rocky Mountains in Appalachian Mountains. Najvišji vrh poslednjih je Mount Washington (1917 m), znan po silnem mrazu in silnih viharjih, ki dosežejo največjo hitrost na svetu: 372 km na uro. Mehške gore (Popocatepetl) so bile sicer odkrite že v 16. stol., toda zanimanje zanje je potem zaspalo za 300 let. Tudi mornarji, ki so prvi odkrili gore na Alaski in v Canadi, še niso začetniki alpinizma. Čakati je bilo treba še 100 let, da so prišli do teh gora pešci. Canada ima vrsto vrhov nad 300 m, n. pr. Mount Columbia (3747 m), North Turn (3694 m), Mount Robson (3954 m). Zelo znana je Mount Louis (2682 m) v Banffu, dalje Victoria (3461 m) in ameriški Matterhorn Assiniboine (3618 m). Samo v gorovju Selkirk je 40 vrhov nad 3000 m. Večina tritisočakov je še nepoznanih in neimenovanih. Najvišji vrh je Mount Waddington (4048 m), na katerega sta se prva povzpela l. 1936: F. Wiessner in W. P. House po 16 brezuspešnih poskusih. Doslej je znana le ena ponovitev. Bolj proti severu se dvigajo Devil's Thumb in Kate's Needle, za njimi pa orjaki Alaske, znani po ogromnih količinah padavin, po oblačnosti in edinstveni favni, v kateri zavzema najodličnejše mesto kanadski medved, največji mesojedec na svetu. To so večji del deviški predeli naše zemlje. Samo po enkrat so bili premagani Mount Logan (6050 m), Mount Saint-Elias (5495 m), Mount

Lucania (5227 m), Mount Wood (4843 m), Mount Fairweather (4663 m). Mount Logan je ena najzajetnejših gora na svetu. Na Mount Mac Kinley (6187 m), najvišjo goro v Severni Ameriki, je doslej prišlo šest ekspedicij, a zmemorom po isti poti. Cela vrsta vrhov v Alaski še čaka prvih pristopnikov. Vendar ima Amerika tudi v bližini večjih centrov gorovja, v katerih se razvija moderna alpinistika. Eno takih je pogorje Grand Tetoris v Wyomingu, visoko od 1800—4100 m. Solidni granit, ustvarjen za vrhunsko »kovačijo«, privablja akrobatske plezalce. Najbolj obiskujejo zapadno in severno steno ter severni greben. Mount Owen (3935 m) in Mount Moran (3658 m) se primerjata Mont Blancu. Višje in pomembnejše, a težje pristopno je pogorje Wind River, kjer je možno udobno taboriti v višini 3000 do 3300 m. Lepe stene imajo Gannet Peak (4202 m), Mount Helen (4145 m) in Mount Sacagewa (4147 m). Še višje je gorovje v Coloradu. Na Pike's Peak (4300 m) prideš z avtom, Long's Peak (4345 m) pa še nima te sreče. Proti jugozahodu se vleče gorovje Shiprock in Agathla z navpičnimi 300 m visokimi stenami. V Kaliforniji imajo Sierrro Nevado, ki se vršiči v Mount Whitney (4420 m). Zelo znan je vulkan Mount Shasta (3155 m) in Mount King (3935 m). Severno od tod je morebiti najslavnejša ameriška gora Mount Rainier (4392 m). Okoli nje se pno ugasli vulkani: Mount Adams (3802 m), Mount Hood (3421 m), Mount Baker (3300 m) in Mount St. Helens (3048 m). Da niso brez klasične tradicije, pripomore nekoliko Mount Olympus (2499 m), v katerem ima nekaj lepih smeri eden najvidnejših ameriških plezalcev Beckey. Mexico pa ima tri vrhove nad 5000 m, ugasle ognjenike: Ixtaccihuatl (5272 m), Popocatepetl (5441 m) in Orizaba (5555 m). V vseh teh med seboj zelo različnih gorovjih ni koč, ni vzpenjač in vodnikov. Zato je ameriško planinstvo manj organizirano, bliže raziskovanju in zato tudi večji vir veselja in razvedrila. Čeprav so se ameriški plezalci udeležili zadnja leta nekaterih pomembnih ekspedicij (v Andih, na Antarktiki, v Kolumbiji, v Kašmirju, v Garhwalu, Karakorumu in Sinkiangu, na Nanda Devi, Minya

Konka, K 2 itd.), njihov alpinizem še ni na svetovni višini. Zlata doba ameriškega planinstva šele pride, zaključuje Bates. — Slede tehnični opisi novih prvenstvenih vzponov: Sev. zah. greben Grandes Charnoz (Pierre Allain in Marcel Schatz), sev. stena Aiguilles de Leschaux (Berardini, Ferlet, Lefranc, Lenoir), sev. zah. stena Grand Pic de Belledonne (Fabbierre Carrel, Serge Coupé, Croset, Lyan), severna stena Pic Sans Nom (George in Russenberger). Vse štiri nove smeri so bile narejene v juliju, avgustu in septembru l. 1950. Številne so navedbe o ponovljenih smereh v najrazličnejših predelih Alp, Pirenejev, Hoggarja, Pamira, Alaske, Peruja in Himalaje. Največ imen je seveda v Dolomitih, kjer se preizkušajo prvaki akrobatske alpinistike tudi v hitrosti. — Letošnja spomladna številka »Alpinisme« pa prinaša na prvem mestu Alaina de Chatellusa razmišljanje ob Herzogovi knjigi »Annapurna, prvi 8000«. Dalje Georgea Livanosa sestavek »Pred vrati sedme stopnje«. Kot geslo je na čelu sestavka fotografija plezalca, zapletenega v cel sistem vrvi, stopnih zank in sedne naprave, vsečega nad globino, premagujočega previsa, ki se pne iz stene kakor strop. Livanos pravi, da so plezalci iz l. 1951 pač prekasno stopili v zgodovino alpinizma. Idejo odkrivanja gora družijo z idejo ekstremnih težav. »Sesta zgornja« (sixième supérieur) ga je ujela v svoje čarobno carstvo in iskal jo je najprej v Dolomitih, v Cima Su Alto, pred katero je po govoricah klonilo že nekaj svetovnih »asov«. Zanj je bila ta stena le zadnja in sklepna preizkušnja treninga. Čas plezanja 28 ur z dvema bivakoma, 125 klinov. — Roger Merle opisuje pristop na Mont Blanc preko La Poire, Raymond Grière pa Sierrro Nevado de Santa Marta v Kolumbiji, gorovje, ki nudi raziskovalcem vse mogoče alpinistične užitke. Grièrovo poročilo je opremljeno s krasnimi posnetki iz letala. Imena vrhov: Cristobal Colon (Krištof Kolumb), Simon Bolivar, Guardian, Simons, Ojeda, La Reina, vse okoli 5000 m. — Robert Ollivier posveča tople spominski članek Henriju Sathou, Jean Franco pa Georgesu Koganu. Slede alpinistične novice iz vsega sveta.

POGAČNIKOV DOM NA KRIŠKIH PODIH

ČLOVEK IN GORA

VILMA BATIČ